

Slovenski VESTNIK

LETNIK XXXIII.

CELOVEC, PETEK, 7. APRIL 1978

ŠTEV. 14 (1860)

POGOVORI NA DUNAJU POKAZUJEJO:

S sedanjo ureditvijo

manjšinsko vprašanje ni rešeno niti ni izpolnjen člen 7 državne pogodbe

Po več kot enem letu prekinitve je v ponedeljek 3. aprila 1978 prišlo na Dunaju ponovno do pogovorov zveznega kanclerja dr. Kreiskyja s predstavniki koroških Slovencev. Na kanclerjevo povabilo na pogovore „o načelnih vprašanjih v zvezi s slovensko narodno skupnostjo na Koroškem“ se je odzvala veččlanska delegacija obeh osrednjih slovenskih organizacij, ki sta jo vodila predsednik ZSO dr. Franci Zwitter in predsednik NSKS dr. Matevž Grilc. Čeprav pogovori niso prinesli bistveno novih stališč ali konkretnih rezultatov, pa so vsekakor dokazali in potrdili, da s sedanjo ureditvijo, kot jo predstavlja zakon o narodnih skupinah skupaj z izvedbenimi odredbami, manjšinsko vprašanje nikakor ni rešeno niti ni izpolnjen člen 7 državne pogodbe.

Pogovor v uradu zveznega kanclerja je trajal nekaj več kot eno uro. V prvem delu je kancler Kreisky skušal prepričati predstavnike koroških Slovencev o tem, kako „dobra rešitev“ je sedanji zakon o narodnih skupinah in kako „potrebno“ je sodelovanje v sosvetih. Obratno pa so predstavniki koroških Slovencev kanclerju nedvoumno povedali, da je zakon tak, kakršen je, za manjšino povsem nesprejemljiv in da je zato tudi izključeno sodelovanje v sosvetih. Pri tem so ga zlasti opozorili, da se je položaj manjšine s to baje „vzorno“ rešitvijo dejansko in bistveno poslabšal, poleg tega pa sedanja ureditev celo vrsto važnih vprašanj sploh ne upošteva.

Zato je delegacija v drugem delu pogovora seznanila kanclerja z vrsto konkretnih problemov, želji in zahtev s področja šolstva, predšolske vzgoje, sredstev javnega obveščanja in zlasti gospodarskega stanja na dvojezičnem ozemlju Koroške. Ob tej priložnosti je bilo

konkretno govora o nadaljnji slovenski srednji šoli (v obliki trgovske akademije, ki bi eventualno bila nastanjena v poslopju slovenske gimnazije v Celovcu), o dvojezičnih otroških vrtcih, o možnostih za ohranitev delovnih mest na južnem Koroškem (npr. tovarna celuloze na Reberci in hotel Obir v Železni Kapli, ustanovitev novih gospodarskih podjetij itd.); posebej pa se je delegacija zavzela tudi za ukinitvev zastraševalnih političnih procesov proti pripadnikom slovenske manjšine.

Po razgovoru sta obe strani ocenili ta prvi kontakt po enoletni prekinitvi za koristen. Kancler Kreisky je menil, da je bil pogovor „zelo koristen“, vendar je hkrati naglasil, da v sosvetu slej ko prej vidi „legalni“ in najbolj koristen forum za pogajanja. Predsednik ZSO dr. Zwitter pa je dejal, da je bil sestanek koristen že zaradi tega, ker tako dolgo ni bilo več pogovorov z vlado. Povedal je, da so bile kanclerju iznešene zelo konkretne

želje, prav tako pa mu je bilo tudi dovolj jasno povedano, da je manjšinska vprašanja možno reševati samo v sodelovanju s prizadeletno manjšino; koroški Slovenci so za dialog na enakopravni podlagi vsakčas pripravljeni.

Ravno v tej luči je treba tudi videti pozitivno stran ponedeljskega pogovora na Dunaju. Ta sestanek je namreč potrdil, kar smo koroški Slovenci že vedno poudarjali: da sedanja manjšinska zakonodaja manjšinskega vprašanja ni rešila, marveč je položaj znatno poslabšala, zato taka „rešitev“ za manjšino tudi ne more biti sprejemljiva. Povabilo na razgovor pa dokazuje, da to spoznanje počasi začenejajo osvajati tudi v vladnih krogih. V tem smislu je tudi razumeti kanclerjevo napoved, da bo meseca maja obiskal slovensko gimnazijo v Celovcu in da bo tedaj priložnost za nadaljnje konkretne pogovore.

Razumljivo pa nacionalističnim krogom ta usmeritev ne gre v račun — „levite“, ki jih je kanclerju Kreiskyemu zaradi pogovora s predstavniki koroških Slovencev „bral“ predsednik koroške FPÖ, so vsekakor dovolj zgovorne. Že bližnja bodočnost bo torej pokazala, ali bodo na merodajnih mestih pripravljene učiti se iz napak popolnega „brodoloma“ in „spodrsllaja“ sedanje manjšinske zakonodaje, ali pa bodo manjšinsko politiko Avstrije še naprej določale in usmerjale izrazite protimanjšinske nemško-nacionalistične sile. Odgovornost pa bosta v vsakem primeru nosila pristojna vlada in njen predsednik.

VELJATI MORAJO ENAKA MERILA

tako za južne Tirolce kot za koroške Slovence

Na ponovno kritiko s strani ÖVP, da avstrijska vlada in njen zunanji minister vse premalo skrbita za dosledno uresničitev južnotirolskega paketa, je zunanji minister dr. Pahr v pismenem odgovoru na poslansko vprašanje odgovoril, da je bil v letu 1977 pri uresničevanju dejanske avtonomije za Južno Tirolsko dosežen nadaljnji napredek. Navedel je celo vrsto konkretnih ukrepov, ki jih je v tej zvezi sprejela italijanska vlada. Opozoril pa je tudi na dejstvo, da bo na raznih področjih treba premostiti še precejšnje težave, kar velja zlasti tudi za vprašanje uporabe jezika. „Avstrija si bo kot v preteklosti tudi v bodoče v popolnem soglasju z južnimi Tirolci s poudarkom prizadevala za hitro, popolno in zadovoljivo izpolnitev paketa,“ je zagotovil avstrijski zunanji minister. Kakor smo že večkrat ugotovili, je povsem legitimno in pravilno, da se Avstrija dosledno zavzema za zago-

tovitev obstoja in razvoja nemško govoreče manjšine v Italiji. Toda prav tako ponovno poudarjamo, da ima enako legitimno pravico in dolžnost tudi Jugoslavija, da enako zavzeto spremlja položaj slovenske in hrvaške manjšine v Avstriji ter si prizadeva za dosledno uveljavitev njihovih pravic, zagotovljenih v državni pogodbi, katere sopolisnica je.

Zato tudi z vso odločnostjo odklanjamo in obsojamo dvolično moralo in prakso, ki se je poslužuje v Avstriji in zlasti na Koroškem predvsem tisti, ki najbolj kričijo o „zastavljenih“ južnih Tirolcih, hkrati pa v besedah in dejanjih resnično zapostavljajo koroške Slovence in jim celo odrekajo življenjsko pravico na avtohtono naseljeni zemlji. S takim ravnanjem tudi Avstriji izpodkopa verodostojnost in moralno upravičenost in boju za pravice južnih Tirolcev.

Poštni urad 9020 Celovec
Verlagspostamt 9020 Klagenfurt
Izhaja v Celovcu
Erscheinungsort Klagenfurt
Posamezni izvod 3 šilinge
mesečna naročnina 12 šilingov
celoletna naročnina 120 šilingov
P. b. b.

V A B I L O

Lefos poteka že 35 let smrti narodnega heroja Franca Pastierka-Lenarta. V počastitev obletnice njegove smrti bo Zveza koroških partizanov priredila

spominsko svečanost

ki bo v nedeljo 9. aprila s pričetkom ob 11. uri dopoldne na pokopališču v Železni Kapli.

Na sporedu bo: Polaganje vencev ob spremljavi pesmi „Kot žrtve ste padli v borbi za nas“, govori, zborovske pesmi in recitacije

Poklonimo se njihovemu spominu!

Zveza koroških partizanov

8. kongres ZKS podčrtal podporo manjšinam v njihovem boju za pravice

V Ljubljani je v teh dneh zasedal 8. kongres Zveze komunistov Slovenije, na katerem je sodelovalo blizu 700 izvoljenih delegatov ter gostov, med katerimi so bili tudi predstavniki zamejskih Slovencev, iz Koroške veččlanski delegaciji ZSO in NSKS. Na plenarnih zasedanjih in v komisijah so delegati iz vseh predelov Slovenije temeljito pregledali dosedanje pot razvijanja socialistične samoupravne demokracije ter s kongresnimi zaključki začrtali smernice in sprejeli naloge za bodoče delo, ki mora potekati tako, da bo — kot je v uvodnem referatu dejal predsednik CK ZKS France Popit — celotni politični sistem postal instrument v rokah delovnega človeka.

Tovariš Popit je v svojem poročilu naglasil, da je socialistična samoupravna demokracija in humana misel v času od zadnjega kongresa dosegla nove vzpone. „Doseženi uspehi pri družbeni preobrazbi pa nam dajejo novih moči in poleta, da se še bolj ustvarjalno zagrizemo v delo.“ Orisal je tudi zunanjo politiko in pri tem poudaril vlogo komunistov. Omenil je berlinsko konferenco komunističnih in delavskih partij, ki je na nov način opredelila stališča do različnih polj v socializmu, „do pravice vsake partije, da samostojno oblikuje svojo taktiko in strategijo boja za socializem.“

Ko je govoril o razvijanju stikov s

sosednjimi državami, je Popit zavzel stališče tudi do manjšinskega vprašanja. Opozoril je na sklepne dokumente iz Helsinkov, ki izrecno poudarjajo obveznost držav, na katerih ozemlju živijo narodne manjšine, da njihovim pripadnikom zagotovijo enakost pred zakonom, varstvo človeških pravic in temeljnih svoboščin ter varstvo njihove kulture in jezika. „Toda kako zelo drugače od teh načel teče življenje na Koroškem in Gradiščanskem, kjer je manjšina čedalje bolj izpostavljena pritiskom idejnega mračništva in splošnega kulturnega primitivizma ter nacionalistične ozkozičnosti, ki jih vzpodbujajo nosilci še živih ostankov naci-fašizma!“ je naglasil Popit. „To je pravo nasprotje splošnoveljavnih in sodobnim pojmovanjem, da so narodnostni mosti sodelovanja in razumevanja med narodi in da je zato treba nacionalne pravice narodnosti spoštovati. Odgovorni avstrijski dejavniki postopajo tako, kot da so narodne manjšine nepotrebno zlo, ki naj bi ga čimprej izkoreninili. Pričakujemo, da bodo spoznali, da je takšna politika do manjšine nevarna in zelo kratkovidna. Tako popuščanje velikonemškemu nacionalizmu in oživljanju nacizma ogroža in škodi avstrijskim demokracičnim silam, krha odnose z Jugoslavijo in slabi položaj in ugled Avstrije v mednarodnih odnosih.“

Posebno obširno in ponovno pa je bilo govora o manjšinah v komisiji za mednarodne odnose, kjer so številni delegati zelo kritično ocenili in obsodili zlasti protimanjšinsko politiko Avstrije. Razvoj sodelovanja in prijateljstva med sosednjimi državami prispeva, da postajajo manjšine čedalje močnejši dejavnik povezovanja med narodi, je dejal Drago Flis, nato pa ugotovil: „Nasprotno pa politika asimilacije, neenakopravnega položaja narodnih manjšin, kar dokazuje politika Avstrije do slovenske in hrvaške narodnostne skupnosti, ali celo zanižanje njihovega obstoja, kot je to primer z makedonsko skupnostjo v Bolgariji, ustvarja nezaupanje med državami, izziva konflikte in predstavlja objektivno oviro za razvijanje dvostranskih odnosov.“

Tovariš Bojan Lubej, ki je zlasti obsodil pritisk in zastraševalne procese proti koroškim Slovincem, pa je dejal, da Slovenija in Jugoslavija svojega sodelovanja z Avstrijo ne bosta pogovarjali izključno z odnosom avstrijskih oblasti do manjšin. „Zato bi lahko pričakovali, da bo tudi v Avstriji slej ali prej moralo dozoreti spoznanje, da je njihov sedanji odnos do manjšin v nasprotju s kriteriji in interesi sodobnega sveta, z načeli Združenih narodov in avstrijske državne pogodbe, s tem pa tudi v nasprotju z interesi avstrijske družbe same.“

Ocena manjšinske politike Avstrije pa je prišla do izraza tudi v zaključkih kongresa, kjer je bila podčrtana podpora manjšinam v njihovem boju za pravice.

SLOVENSKA PROSVETNA ZVEZA V CELOVCU

v a b i n a



Slavnostno prireditve

OB 70-LETNICI NJENEGA OBSTOJA

v nedeljo 16. aprila 1978 ob 14. uri v
Mestnem gledališču v Celovcu

Pod geslom:

IZ RODA V ROD K R V I G R E T E K
IZ VEKA V VEK D U H I Š Č E P O T

Vstopnice so v predprodaji pri krajevnih prosvetnih društvih, v knjigarni „Naša knjiga“ v Celovcu in v pl-sorni SPZ ter 1 uro pred prireditvijo pri gledališki blagajni.

bodo sodelovali pevski in tamburaški zbori, inštrumentalni ansambli, folklorne skupine, recitatorji in likovni umetniki; skupno nad 500 sodelujočih.

Odbor

Procesi proti Slovincem rušijo temelje pravne države

Ceprav so se poskusi kriminalizacije boja koroških Slovincem za narodnostne pravice in za izpolnitev člena 7 državne pogodbe nadaljevali tudi pred sodiščem v Salzburgu, je tamkajšnja obravnava prejšnji teden le dovolj jasno pokazala, da pri „zločinih“, ki jih očitajo koroškim Slovincem, ne gre za kriminalna dejanja, marveč za izrazila sredstva političnega boja. To ugotovitev najbolj potrjuje dejstvo, da je moral sodnik komaj pičle pol ure trajajočo obravnavo kar dvakrat prekiniti, končno pa sploh preložiti za nedoločen čas.

Kot obtoženci so stali pred sodiščem globoški slovenski aktivisti Albert Smrečnik, Albert Hafner in Stanislav Dlopst, medtem ko je bil Hubert Božič zaradi bolezni odsoten. Obtožnica jih dolži „naklepno povzročene škode“ oz. nagovarjanja drugih k dejanjem, ki naj bi tako škodo povzročila — vse to samo zato, ker so z napisi opozarjali na neizpolnjene pogodbene obveznosti Avstrije ter protestirali proti izrazitim protimanjšinskim ukrepom avstrijske manjšinske politike. Njihov odvetnik dr. Franci Zwitter je zato takoj po začetku obravnave ugotovil, da sodišče sploh ni pristojno, ker avstrijski kazenski postopek za obravnavanje političnih prestopkov predpisuje porotno sodišče. Vendar pa se sodišče na te argumente ni oziralo, marveč je sodnik v smislu stališča, ki ga je zastopal tožilec, po posvetovanju odločil, da ne gre za političen prestop in da je zato sodišče pristojno. Dr. Zwitter je proti tej odločitvi najavil pritožbo.

Toda sodišče se je že v naslednjih trenutkih ponovno znašlo v položaju, ko je moralo odločiti o izrazitem političnem vprašanju. Prvi obtoženec Albert Smrečnik je namreč takoj na začetku zaslišanja zahteval, da se obravnava izvede v slovenščini. Odvetnik dr. Matevž Grilc je njegovo zahtevo podkrepil s pojasnilom, da gre za razpravo, ki je bila zaradi resnih dvo-

mov v nepristranost koroškega sodstva iz pristojnosti celovškega sodišča prenešana v pristojnost salzburškega sodišča. Razprava je bila torej delegirana, to pa pomeni, da obtoženec zaradi takšnega prenosa procesa ne sme biti prikrajšan pri svojih pravicah; ker bi imeli obtoženci na Koroškem tako po obstoječi zakonodaji kot tudi na osnovi člena 7 državne pogodbe pravico do obravnave v slovenščini, jim gre taka pravica tudi pred sodiščem v Salzburgu. Sodnik se je ponovno umaknil na posvet, nato pa je obravnavo preložil z utemeljitvijo, da ni jasno, ali bi obtoženci lahko sledili razpravi v nemščini in ker nima tolmača na razpolago; izognil pa se je načelnemu vprašanju, ali imajo obtoženci pravico do slovenščine pred sodiščem.

Val zastraševalnih procesov proti koroškim Slovincem pa se nadaljuje. Za včeraj je bila pred celovskim deželnim sodiščem napovedana prizivna

obrnava proti Mirku Perču in Jožefu Müllerju, ki sta bila v prvi instanci obsojena na denarno kazen zaradi dejanja, ki ga sploh nista izvedla — baje sta nameravala napisati gesla na železniško postajo v Sinči vasi, pa ju je policija prej zasačila; za oblasti „pravne države“ Avstrije pa je bilo že to dovolj vzroka za obsodbo kot „zločincev“. Prihodnji teden, 11. aprila, pa bo pred višjim deželnim sodiščem v Linzu prizivna obravnava proti Štefanu Peljaku, ki ga je salzburško deželno sodišče zaradi „pomoči pri napisni akciji“ obsodilo na visoko denarno kazen, ne da bi upoštevalo njegovo upravičeno in utemeljeno zahtevo po slovenski obravnavi.

Tako avstrijska sodišča vedno spel prakticirajo, kako je pravica v Avstriji enostranska; s tem pa rušijo temelje, na katerih je zgrajena pravna država — namreč ustavno zajamčeno enakost in enakopravnost vseh državljanov pred zakonom.

NSKS pri Slovenski skupnosti

Kakor je bila pred dvema tednoma Zveza slovenskih organizacij na Koroškem v okviru rednih stikov na obisku pri Slovenski kulturno-gospodarski zvezi v Trstu, tako je ob koncu minulega tedna tudi delegacija Narodnega sveta koroških Slovincem obiskala slovensko narodnostno skupnost v deželi Furlanija-Juljska krajina, kjer je bila gost deželnega vodstva Slovenske skupnosti.

Obisk delegacije NSKS pri Slovenski skupnosti v Trstu se je v soboto začel s tiskovno konferenco, na kateri sta predsednik dr. Matevž Grilc in osrednji tajnik Filip Warasch izčrpno prikazala današnji položaj slo-

venske narodnostne skupnosti na Koroškem. Pri tem je bilo poudarjeno, da je stanje slovenske manjšine danes znatno slabše, kot je bilo pred podpisom avstrijske državne pogodbe leta 1955. Tako se pričakovanja koroških Slovincem, da bo s podpisom državne pogodbe, katere 7. člen vsebuje jasna določila v korist zaščite in pravic slovenske in hrvaške manjšine v Avstriji, prišlo do zadovoljive rešitve odprtih vprašanj, nikakor niso izpolnila, marveč smo nasprotno doživeli, da so bile naše pravice še nadalje okrnjene in zožene. Omenjene so bile lanske protestne akcije, prav tako pa tudi val procesov, s katerimi avstrijske oblasti skušajo prisiliti koroške Slovence, da bi sprejeli zakon o narodnih skupinah in sodelovali v sosvetu. V takih razmerah smo koroški Slovenci prisiljeni, da ob tesni povezavi z matičnim narodom in podpori demokratičnih sil v Avstriji nadaljujemo boj za uresničitev pravic.

Kosila, ki ga je priredilo vodstvo Slovenske skupnosti na čast delegaciji NSKS, so se udeležili tudi še drugi predstavniki, med njimi predsednik SKGZ Boris Race in jugoslovanski generalni konzul v Trstu Ivan Renko. Deželni tajnik Slovenske skupnosti dr. Drago Štoka je ob tej priložnosti opozoril na težki politični trenutek, ki ga ob stalnem naraščanju terorja preživlja Italija in z njo tudi slovenska manjšina, koroškim rojakom pa je želel čim več uspeha v boju za narodnostne pravice. Predsednik NSKS dr. Grilc je v zahvalnih besedah naglasil, da je bistvena razlika med položajem Slovincem v obeh državah: v Italiji uživajo tudi množično podporo italijanskih demokratičnih sil, medtem ko so v Avstriji skoraj popolnoma osamljeni. Predsednik SKGZ Race je dejal, da slovensko manjšino v Avstriji in Italiji združuje boj za življenje in za obstanek na lastnem prostoru, ob koncu pa je koroškim Slovincem prav tako želel čim več uspeha v njihovem boju. Generalni konzul Renko pa je omenil, da je Jugoslavija v zadnjem času na številnih

(Dalje na 8. strani)

AULA SLOVENICA CELOVEC, PAULITSCHGASSE 5—7

Vljudno vas vabimo na razstavo kiparja, slikarja in grafika

Toneta Kralja

(1900—1975)



Razstava je odprta do 21. aprila 1978, in sicer od ponedeljka do petka od 13. do 17. ure.

Zanimiva predstavitev umetniškega ustvarjanja Toneta Kralja

V navzočnosti lepega števila ljubiteljev slovenske umetnosti — med častnimi gosti so bili tudi konzul SFRJ v Celovcu Peter Župančič in vicekonzul Milan Miškov, celovški župan Leopold Guggenberger, umetnikova soproga akad. kiparka Mara Kralj, univ. prof. Stane Mikuž, prof. Melita Stele-Možina iz Moderne galerije v Ljubljani, prof. Lado Smrekar iz Kostanjevice na Krki, tajnik Slovenske prosvetne zveze Andrej Kokot, strokovni nadzornik dr. Valentin Inzko in drugi — je bila v ponedeljek zvečer v „Auli slovenici“ odprta druga letošnja umetniška razstava, posvečena znanemu slovenskemu kiparju, slikarju in grafiku Tonetu Kralju.

Predsednik društva „Aula slovenica“ dr. Mirt Zwitter je pri tem opozoril, da je bil Tone Kralj letos predstavljen tudi s stenskim umetniškim koledarjem; sicer pa je to umetnik, ki je s svojo izpovedjo koroškim Slovincem posebno blizu, „zato naj bo v času, ko se vsestransko borimo za narodne, socialne in kulturne pravice, tudi ta kulturno-umetniška manifestacija dokaz neolčljive povezanosti z narodno celoto“. Glasbeni okvir otvoritveni svečanosti pa sta dala mednarodno znana in priznana slovenska solista violinist Dean Bravničar in pianist Aci Bertonec, ki sta bila za dovršeno izvajanje skladbe Mozarta, Bravničarja in Brahmsa deležna navdušenega aplavza hvaležnega občinstva.

Umetnika Toneta Kralja, ki je rojen leta 1900 v Zagorici pri Dobropolju in je umrl leta 1975 v Ljubljani ter je pokopan v Kostanjevici na Krki, kjer ima tudi svojo stalno zbirko (iz nje je del sedaj v Celovcu razstavljenih umetnin), je v izbranih besedah predstavil univ. prof. Stane Mikuž. V slovenski javnosti je Tone Kralj prvič nastopil že leta 1920, ko je z bratom Francetom razstavil v Jakopičevem paviljonu v Ljubljani ter bil spriču svoje revolucionarne umetnosti deležen tako pohvale kot tudi negodovanja. Bil je med mladimi umetniki, ki so preizkusili grozote prve svetovne vojne in se niso mogli več zadovoljiti z umetnostnim oblikovanjem starejše generacije impresionistov; zato so iskali nova

polja poglobljenega gledanja na svet, ki jih je obdajal. Tako je Tone Kralj postal eden izmed vodilnih slovenskih ekspresionističnih umetnikov.

Prof. Mikuž je orisal posamezna obdobja umetniškega razvoja in delovanja Toneta Kralja. Posebno izčrpno je prikazal njegove stvaritve na področjih slikarstva in kiparstva, ob robu pa omenil tudi njegovo uveljavljanje kot grafik in ilustrator, kjer je zlasti na področju mladinskega leposlovja ustvaril nekaj sijajnih ter zglednih ilustracij. Velik pomen v njegovem ustvarjanju zavzema tudi notranja preureditev nad 40 cerkva na Primorskem v času največjega zatiranja slovenskega življa, ko je prepovedano besedo nadomestil s sliko, ki je po stilu in vsebini pristno slovenska. Med najbolj znane tovrstne stvaritve spadajo tudi slikarske upodobitve v romarski cerkvi na Višarjah. Po osvoboditvi pa je Tone Kralj ustvaril vrsto spomenikov NOB, slikal je izgradnjo domovine in vsebina njegove umetnosti se je obogatila z duhovno problematiko socialistične stvarnosti v Sloveniji.

Tone Kralj si je s svojo umetnostjo pridobil ugled in priznanje tako doma kakor tudi v mednarodni javnosti. Zapustil je velikanski opus grafike, intarzij, slik, reliefov in kipov; v stalni galeriji „Božidar Jakac“ v Kostanjevici na Krki ima svojo stalno zbirko, ki predstavlja prerez njegovega bogatega umetniškega ustvarjanja. Poleg številnih razstavah doma in v svetu, je leta 1972 prejel za svoje delo tudi najvišje priznanje slovenskega naroda — Prešernovo nagrado.

Ce bi ob sedanjih razstavi v Celovcu poleg znanih Kraljevih olj posebej omenili le cikel bronastih reliefov „Kmečki punt“ ter s področja grafike cikel „Črno zlato — Trbovlje“, potem lahko rečemo, da je sedanja razstava v „Auli slovenici“ kljub omejenemu izboru, ki so ga narekemale prostorske razmere, izredno bogata, zanimiva in prepričljiva predstavitev znanega slovenskega kiparja, slikarja in grafika Toneta Kralja — vredna čim širšega obiska.

Prijateljski obisk Glasa pri Slovenskem vestniku



Pod vodstvom glavnega urednika Igorja Slavca je bil v petek prejšnji teden kolektiv gorenjskega „Glasa“, glasila Socialistične zveze delovnega ljudstva za Gorenjsko iz Kranja, na prijateljskem obisku pri uredništvu „Slovenskega vestnika“ v Celovcu. Dobrodošlico gostom je izrekel glavni urednik Rado Janežič, ki jih je pozdravil kot zastopnike slovenskega tiska, v katerem vidimo most do matičnega naroda in preko njega do vseh narodov in narodnosti v Jugoslaviji, pa tudi do mednarodne javnosti, kar nam je v veliko podporo v našem boju za narodni obstoj in uveljavitev dejanske enakopravnosti na podedovani zemlji.

V pogovoru, pri katerem so sodelovali tudi tajnik Zveze slovenskih organizacij na Koroškem Feliks Wieser, tajnik Slovenske prosvetne zveze Andrej Kokot in vodja Slovenskega informacijskega in dokumentacijskega centra (SINDOK) Peter Wieser, so bili gostje iz Kranja obširno seznanjeni s trenutnim položajem na Koroškem in z delom ter prizadevanji organizacij in ustanov slovenske narodne skupnosti za uresničitev vseh določil čl. 7 drž. pogodbe. Ob tej priložnosti je bila posebej poudarjena tudi potreba najtesnejše povezave manjšine z matičnim narodom, pri če-

mer je posebnega pomena stalna prisotnost vprašanja zamejskih Slovincem v sredstvih javnega obveščanja v Sloveniji. Temu namenu je služil tudi ta obisk, priložnost za podrobnejše pogovore o možnostih in oblikah medsebojnega sodelovanja pa bo v Kranju, kajti „Slovenski vestnik“ je bil povabljen, da vrne obisk „Glasu“.

Med svojim bivanjem v Celovcu je kolektiv „Glasa“ obiskal tudi „Naš tednik“.

Narodni svet koroških Slovincem in Zveza slovenskih organizacij na Koroškem vljudno vabita na

Spominsko svečanstvo

ob 35. obletnici usmrtnice selskih žrtev nacizma

ki bo v soboto 22. aprila 1978 na Dunaju z naslednjim sporedom:

- Ob 13. uri spominska maša v slovenskem jeziku v cerkvi Sv. Trojice, 8., Alserstraße 17.
 - Ob 14. uri polaganje vencev v spominskem prostoru za žrtve nacizma na Dunaju, 8., Landesgerichtsstraße 11 (deželno sodišče za kazenske zadeve).
 - Nato spominska svečanost v Albert-Schweitzer-Haus, 9., Garnisonsgasse.
- Po svečanosti bo majhen sprejem v Albert-Schweitzer-Haus.

Narodni svet koroških Slovincem Zveza slovenskih organizacij na Koroškem

Počastitev Antona Janežiča

ob 150-letnici njegovega rojstva

Lefos mineva 150 let od rojstva zaslužnega koroškega rojaka Antona Janežiča, katerega mnogostransko delo je bilo izredno pomembno za napredek in razvoj slovenske kulture in prosvete in še posebej za razvoj slovenske književnosti. Anton Janežič je bil rojen 19. decembra 1828 v Lešah pri Šentjakobu v Rožu, deloval pa je predvsem v Celovcu, ki je bil v njegovi dobi in predvsem po Janežičevi zaslugi središče slovenskega kulturnega in slovstvenega življenja.

Minulo nedeljo pa je bil povsem v znamenju Antona Janežiča njegov rodni Šentjakob, kjer so mu odkrili spominsko ploščo, obravnavali njegovo bogato dejavnost na simpoziju ter počastili njegov spomin na svečani akademiji.

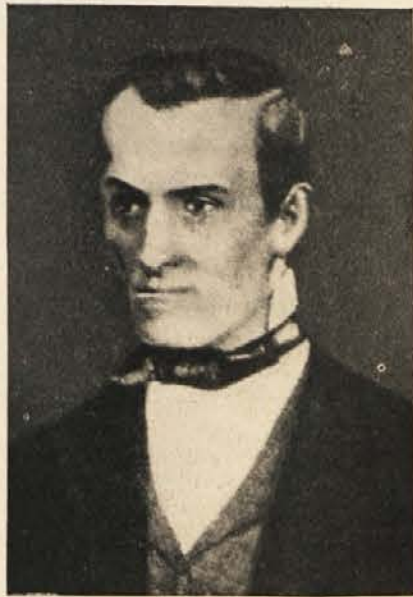
Že dopoldanskega odkritja spominske plošče v lopi šentjakobske farne cerkve se je udeležilo veliko število ljudi. Navzoči so bili tudi mnogi častni gostje, med njimi jugoslovanski konzul v Celovcu Peter Zupančič, domači župan Janez Gressl, znani slavisti iz Slovenije, predstavniki osrednjih političnih in kulturnih organizacij koroških Slovencev in drugi. Spominsko ploščo, ki nosi sliko Antona Janežiča ter opozorilo, da je imel na skrbi slovensko slovnico, slovenski pouk, slovensko slovstvo in Mohorjevo družbo, je v imenu Društva slovenskih pisateljev v Avstriji ter rodne hiše odkril prof. Janko Messner, ki je orisal tudi Janežičevo delo (njegova izvajanja objavljamo na posebnem mestu — op. ured.). S pesmijo pa sta slavnost obogatila moški oktet Donit iz Sodražice ter domači mešani zbor pod vodstvom Lajka Milisavljeviča.

Popoldne je bil v farni dvorani najprej simpozij o Antonu Janežiču. Priznani strokovnjaki iz Ljubljane so v kratkih referatih osvetlili široko področje Janežičeve dejavnosti ter poudarili njegove zasluge za razvoj slovenskega slovstva, slovenske književnosti in slovenske kulture v prejšnjem stoletju.

Prvi je spregovoril akademik prof. dr. Anton Slodnjak, ki je prikazal Janežiča kot simbol mladega, agilnega in požrtvovalnega človeka, ki je že pri 21 letih napisal slovensko slovnico, ki je bila na višku jezikovslovne znanosti ter je dolga desetletja služila kot učbenik na avstrijskih gimnazijah. Prikazal pa je tudi njegovo slovstveno-organizacijsko ter uredniško delo, ko je združeval mlade pisatelje in pesnike iz vseh slovenskih dežel. Svoja izvajanja je dr. Slodnjak zaključil s pozivom današnji slovenski mladini, ki naj bi ji bila počastitev Janežičevega spomina predvsem tudi opomin, da bi po njegovem zgledu in primerno današnje-

mu času gojila ljubezen do mile materinščine.

Ker se profesorja dr. Marja Boršnikova in dr. Boris Paternu simpozija nista mogla osebno udeležiti, sta svoja prispevka o Janežiču poslala pismeno. Nato je dr. France Bernik obrazložil odnos Janežiča do pripovedne književnosti in pri



tem poudaril, da je Janežič s tem bistveno prispeval k prosvetljenstvu. Prof. Viktor Smole je govoril o Janežiču kot ustanovitelju in organizatorju Mohorjeve družbe. V času, "ko je nemščina široko za mizo sedela, slovenščina pa pozabljena za vrati čepela", je Janežič zasnoval načela, po katerih še danes uspešno delujejo Mohorjeva družba in podobne ustanove. Prof. dr. Stefan Barbarič je opozoril na široko razvejano uredniško dejavnost Janežiča, ki je — kot je dejal predavatelj — obogatilo vse slovenske pokrajine in vse ljudske plasti. Naglasil je, da se ob današnjem znanju samo lahko čudimo, kaj je napravil Janežič v tedanjem času in v razmerah, ki so tedaj vladale. Vrsto referentov je zaklju-

čila prof. Breda Pogorelčeva, ki je orisala vlogo Janežiča v slovenskem jezikoslovju. Nanizala je Janežičeva dela od znamenite slovnice preko slovarja pa do številnih razprav o jezikovnih vprašanjih, poudarila pa je tudi tesno povezavo slovenskega kulturnega prostora v tistem času.

Simpozij, ki je izzvenel v ugotovitvi, da so razsežnosti Antona Janežiča in njegove dejavnosti mnogo večje, kot navadno mislimo, je bil zaključen s slavnostno akademijo, ki sta jo — kakor že dopoldne svečanost odkritja spominske plošče — popestrila in obogatila z izredno kvalitetno izvajanjem pevskim sporedom moški oktet iz Sodražice ter šentjakobski mešani pevski zbor. Prireditvi so bili izrečeni tudi pozdravi Slovenske akademije znanosti in umetnosti, Društva slovenskih slavistov, Društva slovenskih pisateljev v Ljubljani in njegova pododborna v Mariboru.

Slavnostni govornik je bil dekan filozofske fakultete ljubljanske univerze dr. Matjaž Kmecl, ki je prikazal Antona Janežiča kot človeka, rodoljuba in človekoljuba. Naglasil je, da je Janežič eden najimnitnejših Slovencev, ki je opravil izredno pomembno delo v korist slovenskega jezika, slovstva in kulture; izgorjel je v svojem poslanstvu v času, ko je bil slovenski narod na začetku precenove in razvoja v moderno nacionalno skupnost. Zlasti pa je Janežičevo izročilo v smislu pluralizma in demokratičnosti pomembno tudi za sedanjost, še posebej na Koroškem.

Skupina dijakov slovenske gimnazije je izvajala recital tekstov iz Janežičeve "Slovenske Bčele", ki so bili "aktualizirani" z utrinki iz današnje koroške stvarnosti. Svoj prispevek k počastitvi Antona Janežiča pa je dal tudi njegov ožji rojak iz Leš, 86-letni Anton Gabriel, ki je prebral nekaj svojih pesmi.

"Janežičev dan" v Šentjakobu je izzvenel s predstavo "Miklova Zale", ki je enako kot Janežič simbol zvestobe in ljubezni do mile slovenske materinščine. Ostanimo ji zvesti in jo z ljubeznijo gojimo tudi mi — tako bomo najbolje izpolnjevali izročilo, ki ga nam je pred 500 leti zapustila Miklova Zala in ga nam je pred dobrimi sto leti podaril Anton Janežič.

Spravno-združevalno-požrtvovalno

GOVOR PROF. JANKA MESSNERJA PRI ODKRITJU SPOMINSKE PLOŠČE ANTONU JANEŽIČU V ŠENTJAKOBU

Kar sta v Ljubljani s Kranjsko čbelico storila Matija Čop in France Prešeren za razvoj slovenske umetne poezije, to je storil Anton Janežič v Celovcu s Slovensko Bčelo in Slovenskim Glasnikom za razvoj slovenske poezije.

Slovenci smo bili tedaj med evropskimi kulturnimi narodi zamudniki; neki pravijo celo, da nismo zgodovinski narod. No — če je zgodovina fevdalno nasilje in imperializem, tedaj je res nimamo; in ni nam treba biti žal zavoljo tega. Zato pa imamo kmečke prednike, ki so se nasilju fevdalizma upirali, zato imamo šentjakobsko Gradišče pri Miklovih, zato imamo najveličastnejšo zmago naših zelenih gozdov nad najgrozovitejšim nasiljem vseh časov, nad Hitlerjevimi nacizmom.

Še neki imeniten pisatelj ima letos svojo 150-letnico rojstva — Norvežan Henrik Ibsen. Pisal je psihološke drame, ki jih svetovni odri še danes igrajo. V Starih družbe biča napačenost v gospodarskem življenju, v Strahovih prikazuje propadela zakon, v Divji rali pogloblja svojim osebnostim značje v se v naturalistični obliki in uvaja simbolizem. V njegovem rojstnem kraju Skien so v tej vigradi priredili seminar za vso Skandinavijo z geslom "Ibsen za vse". Uvedel ga je z govorom sam predsednik norveške vlade Odvar Nordli.

Ibsen ni vplival samo na Nemce in Francoze, ampak tudi na našega velikega Ivana Cankarja. In tam šola je sklenjen lok. S Cankarjem se Slovenci še postavimo v isto vrsto, kjer so Norvežani in Francozi — z našo modarbo.

Ali brez Antona Janežiča — bi ga imeli Ivana Cankarja? Kdaj bi ga imeli? — Brez Antona Janežiča, ki je v Glasniku s Franom Levstikom in Francem Cegnarjem zmagovalno izbojeval bitko za upravičenost literarne in družbene kritike, z odločno, vendar spravno besedo proti Koseskemu in okostnelim Bleiweisovim Novicam v Ljubljani? Brez Popotovanja iz Litije do Čateža, brez Martina Krpana, brez Tilke in Jeparškega učitelja? In bi imeli Ketteja, Murna, Zupančiča — brez Jankevičevih Obrazov? Kdaj bi jih imeli? Ali pa Prežih? Bile so potrebne Janežičeve mohejeve — in Zofka Kvedrova.

V nobeni rasti ni skokov, najmanj v kulturni rasti katerega naroda. Tako pa so imeli mladi pesniki in pisatelji iz vseh krajev tedanje Slovenije v Celovcu, v Janežičevi Bčeli in njegovem Glasniku domače ognjišče z blagim mentorjem in skrbnim mecenom: Levstik, Jenko, Erjavec, Mencinger, Jurčič, Stritar in mladi Gregorčič in še mnogi drugi.

Kdo je vendar ta Anton Janežič? Kakšen človek je to? — Nekaj čez dvajset let ima komaj, pa opravlja koliko poslov hkrati? Delo v odboru celovskega Slovenskega društva, brezplačni pouk slovenščine v več razredih gimnazije in pri celovških uradnikih, mentorstvo višjim gimnazijcem za njihov list Slavija, nižjim gimnazijcem za Dančiča, sestavljanje slovarja, urejanje Slovenske Bčele, prevajanje Deželnega zakonika, priprave za izpite na univerzi, priprave za ustanovitve Društva sv. Mohorja... In ko je na vrhu svoje ustvarjalnosti — star trideset let — poslušajmo, kako odgovarja konservativnemu popadljivemu fajmostru Hicingerju v Ljubljani, ki mu Levstikova kritika nikakor neče v glavo: "Ali bi se ne dalo gospoda Hicingerja besede, ki jih je po svetli posliki zoper Glasnika, obemiti z enako pravico tudi proti Novicam? Toda Bog nas obvari onega obrakovanj! Rajši mi krivico trpimo in se v prihodnje še bolj potrudimo, naše obkrožavce na laž postaviti. Če pa bo uhajala naše pisanje na krivo pot, hvalašni mu bomo, če nam kdo s pošteno besedo pokaže, kaj ni prav in kakaj ni prav. Pobjeljali se bomo, ako nas prepriča, da naša in naših sodelavcev pisarija služi našemu narodu res na srmosto in kvar..."

Odkad, vprašam, tolikšna samokritičnost, tolikšna spravnost v Janežičevih nazorih? — Od nikoder drugod kakor iz njegove čiste misli, iz njegovega blagega srca. Iz resnične izobrazbe, ki mu ni služila ne za brezobzirno pridobitno komolčarstvo ne za dosego osebne slave.

O tej Janežičevi srčni kulturi tedaj razmišljamo danes in tu, kajti naš zmožni slovenski prostor pod koroškim soncem terja od nas vseh resnične izobrazbe, terja resničnih, nesebičnih, širokosrčnih publicistov in javnih delavcev, da nas pred Janežičevim spominom ne bo treba biti sram...

Nam vsem naj zavzemi v ušesih bojni klic naših upornih kmečkih prednikov: LE VKUP, UBOGA GMAJNA... Le vkup, le vsi vkup, kakor leta 1973 in leta 1976 — v Solidarnostnem komiteju. Navadimo se živeti rano ob rami, hrbel ob hrblu, da nas vihar ne raztepe, kar nas je zadržil v zarjo popolne svobode, popolne enakosti na tej naši starodavni zemlji. Janežič je združeval vse narodne sile. Kaj bi dejal danes — nam? Le vkup, bi dejal, bodite kristjani, socialisti ali komunisti, samo vkup! Da vam ne potlačijo mile materinščine.

Društvo slovenskih pisateljev v Avstriji mu skupaj z rodno hišo posveča ob 150-letnici rojstva to ploščo za spomin in za opomin današnjim slovenskim rodovom. Iz roda v rod naj si njegov duh išče pot med nami koroškimi Slovenci. Spravno, združevalno.

In požrtvovalno. Toda o tem naj spregovorijo Josip Stritar, ki se je po Janežičevi smrti vpregel v njegov duha v literarno in splošno izobraževanje našega naroda — na Dunaju, z literarnim listom Zvon. V njem je zapisal leta 1876, ob Janežičevi spominski slavnosti:

"...Poudariti hočemo eno lastnost njegovo, morebiti najslajnejšo v njegovem čistim izglednem značaju, to je nesebičnost, nesamopridnost v sebi. Nemojmo isto tako, kakor v javnem življenju. To redko prikazano nahajamo v Janežičevem značaju. Tako sedim zlasti po dogodbi, katere nekoliko tudi mene zadeva: Z delom preobložen je bil sklenil Janežič izročiti izdajanje Glasnika drugim, kakor je rekel sam v svoji skromnosti, 'spodobnejšim' rokam... Pisal je gospodu Jurčiču (prav primerno bi bilo, da bi ga Jurčič razglasil to pismo, ako ga še hrani) naj prevzame on z monoj red izdajanja 'Glasnika'. To ni še nič tako posebnega. Posebno pa je to: Na prsto voljo nama je dajal, naj izdajava list sama, ali pa tako, da bode on skrivaj v zvezi z nama: in sicer, ako bode kaj dabička, naj bo najin, izguba pa naj izi samo njega zadela..."

Da, to je vse! In to je mnogo. Iz srca bi želel, da bi se mogel o vsakem naših narodnjakov, slavilnih in neslavilnih, dokler še žive, ali po njih smrti, razglasiti enak dokaz nesamopridnosti. Nam vsem, sedanjim in prihodnjim, bodi Janežič izgled čistega domoljuba, izgled neumrlega, skromnega, a uspešnega delovanja narodu v čast in korist. Zato: Večna slava Janežiču!"

Tako Josip Stritar pred sto leti. In tako mi danes: Slava Antonu Janežiču!

TONE ZORN

Manjšinsko vprašanje

in jugoslovansko-avstrijski odnosi v letih 1945 - 1975

Vendar kaže, da je bil smisel Stalinovega odgovora v določeni meri bližji sovjetskemu opozorilu štiri leta kasneje, da s Stalinovim odgovorom maja 1945 ni bila dana obljuba po ohranitvi nekdanjih avstrijskih meja, ampak le zagotovilo o obnovi avstrijske državnosti.⁴ Če pa drže trditve o Stalinovi obljubi Rennerju, potem so morale obljube odsevati iluzijo o prihodnjem družbenem razvoju Avstrije, ki pa se je razblinila še isto leto na parlamentarnih volitvah, na katerih je dožive-la Komunistična stranka Avstrije volilni poraz.

Izhodišče razprave o manjšinskem vprašanju v Avstriji na povojnih mednarodnih konferencah je bil znani jugoslovanski predlog londonski konferenci januarja 1947 o priključitvi južne Koroške Jugoslaviji.⁵ Teritorialno je predlog zajemal celotno slovensko etnično ozemlje Koroške, tudi tisto, ki je v času za-vestne germanizacije slovenskega življa izgubila večinsko slovenski značaj. Za genezo člena 7 državne pogodbe je treba ob tem opozoriti, da je Jugoslavija med drugim predlagala ureditev položaja gradiščanskih Hrvatov s posebnim statutom, ki bi jamčil hrvaški manjšini narodnostne pravice; zaenkrat jugoslovanski predlog tega vprašanja ni nadrobneje opredeljeval.

V skladu z obljubami, danimi Jugoslaviji leta 1945, so velesile sprejele v obravnavo jugoslovanski predlog. V tem okviru zavzema

posebno mesto landonska konferenca namestnikov zunanjih ministrov štirih velesil leta 1948, na kateri je znova prišlo na vrsto vprašanje jugoslovanskih manjšin v Avstriji. Dokumentacija opozarja, da so na konferenci predstavniki ZDA in Velike Britanije sicer zavrnili jugoslovanske zahteve do Avstrije, vendar pa sta velesili nakazali možnost določenih teritorialnih sprememb v korist Jugoslavije, če bi Jugoslavija predložila "sprejemljive mejne popravke".

Namestniki zunanjih ministrov so tudi pozvali Jugoslavijo, naj predloži nove predloge za ureditev mejnega vprašanja. Temu vabilu se je Jugoslavija odzvala ter predložila konferenci novo spomenico s "kompromisnim" predlogom za ureditev jugoslovansko-avstrijskih odnosov. Spomenica je predlagala, da se odstopi Jugoslaviji obe nekdanji plebiscitni coni iz leta 1920, medtem ko se je Jugoslavija odpovedala spodnji Ziljski dolini, delu mesta Beljak ter nekaterim občinam političnega okraja Volšperk. Za Gradiščansko in tisto območje Koroške s slovenskim življenjem, ki bi pripadalo Avstriji, je spomenica nakazovala uveljavitev posebnih varstvenih določil.

Primerjava predloga in določil s kasnejšim členom 7 avstrijske državne pogodbe opozarja, da je treba iskati kasnejše izhodišče tega člena prav v povzetem jugoslovanskem predlogu.⁶ Prva točka predloga je določala, da pripadniki jugoslovanske manjšine v Avstriji

(mišljeni so bili Slovenci in Hrvati) uživajo "enake pravice kot ostali avstrijski državljani, vključno pravico do lastnih organizacij, zborovanj in tiska v lastnem jeziku". Točka 2: "Imajo pravico do osnovnega pouka v hrvaškem oziroma slovenskem knjižnem jeziku ter do sorazmernega števila lastnih srednjih šol. V tej zvezi bo preurejen program pouka na učiteljskih na Gradiščanskem in Koroškem, organizirani bodo prosvetni inspektorati za hrvaške šole na Gradiščanskem in za slovenske na Koroškem." Točka 3: "Zunanji in notranji uradni jezik v administrativnih in sodnih enotah s hrvaškimi ali slovenskimi ali narodnostno mešanim prebivalstvom je hrvaščina ali slovenščina dodatno k nemščini; topografska terminologija in napisi bodo dvojezični, v soglasju s tem se bodo preuredile administrativne in sodne enote." Točka 4: "Pripadniki jugoslovanske manjšine v Avstriji so sorazmerno s svojim številom soudeleženi v vzgojnem, upravnem in sodnem aparatu." Točka 5: "Pripadnikom jugoslovanske manjšine v Avstriji se priznava pravica vzdrževati kulturne stike s Hrvati ali Slovenci v Federativni ljudski republiki Jugoslaviji ter priznanje dobljenih diplom." Točka 6: "Dejavnost organizacij, ki merijo na raznarodovanje jugoslovanske manjšine, se mora prepovedati." Točka 7: "Pri popisu prebivalstva se ugotavlja materinščina v sodelovanju z gradiščanskimi Hrvati in koroškimi Slovenci."

Kot vidimo, gre za dokument, ki so mu bila poleg nezadostne manjšinske zaščite v prvi avstrijski republiki izhodišče tudi določila avstrijsko-italijanskega sporazuma o ureditvi južnotirolskega vprašanja z dne 6. septembra 1946.⁷ Šlo je za delni povzetek tistih določil sporazuma, ki so zagotavljale popolno ena-

kopravnost prebivalstvu nemškega jezika v pokrajini Bolzano/Bozen in v dvojezičnih občinah trentinske pokrajine, njihov namen pa je bil ohranitev etničnega značaja ter kulturni in ekonomski razvoj prebivalstva nemškega jezika. Tako ni čudno, da je jugoslovanski dokument služil v spremenjenih okoliščinah naslednje leto za izhodišče današnjemu členu 7 državne pogodbe.

Konferenci namestnikov zunanjih ministrov, ki se je pričela februarja 1949, je Jugoslavija predložila nov predlog za ureditev manjšinskih vprašanj. Predlog je slonel na naslednjih izhodiščih:

■ spremembo avstrijsko-jugoslovanske meje v korist Jugoslavije na podlagi kompromisnega predloga, ki bo predložen pozneje ("Popravek sedanje meje v korist Jugoslavije, ki jo je treba določiti na podlagi kompromisnega predloga");

■ uvedbo politične, gospodarske in kulturne avtonomije za tisti del slovenske Koroške, ki bi se naprej ostal v mejah avstrijske republike;

■ zagotovitev manjšinskih pravic Hrvatov in Slovencev, ki bi ostali izven avtonomnega ozemlja.

(Dalje v prihodnji številki)

4 Prim. Österreichische Zeitung, Wien, 31. avgust 1949, 201.

5 Memorandum vlade Federalne republike Jugoslavije o slovenakoj Koroški, pograničnim delovnim štajerske i gradiščanske Hrvatinke (Beograd 1946), izšlo tudi v francoskem, angleškem in ruskem jeziku s številnimi prilogi in aneksi.

6 Memorandum of the Government of the Federative Peoples Republic of Yugoslavia to the Deputy Foreign Ministers Regarding the Territorial and other Clauses of the Treaty with Austria, Beograd 1948.

7 Tekst mirovne pogodbe z Italijo, aneks IV, Uradni list FLR z dne 25. avgusta 1947, št. 74, 1046.

Delegacija Zveze socialistične mladine Jugoslavije obiskala Koroško

Prejšnji teden je bila petčlanska delegacija Zveze socialistične mladine Jugoslavije — član sekretariata Predsedstva Konference ZSMJ in predsednik Komisije za mednarodne zveze Predsedstva konference ZSMJ, Srdjan Kerim; predsednik Republiške konference ZSM, Željko Mažar; predsednik komisije za mednarodne odnose Republiške konference ZSM Hrvatske, Žarko Galič; strokovni politični sodelavec v Komisiji za mednarodne odnose Republiške konference ZSM Hrvaške, Mijo Ivurek in član sekretariata predsedstva Republiške konference ZSM Slovenije in predsednik Komisije za mednarodne odnose pri Predsedstvu Republiške konference ZSM Slovenije, Marko Morel — na povabilo Zveze slovenske mladine, na obisku na Koroškem.

Delegacija je ob tej priložnosti obiskala sedež Zveze slovenskih organizacij in razne kraje južne Koroške. Na sedežu ZSO so delegacija sprejeli predstavniki koroških slovenskih mladinskih organizacij in predstavniki obeh osrednjih političnih organizacij — dipl. inž. Feliks Wieser za ZSO in mag. Franc Wendenig za NskS.

V imenu Zveze slovenske mladine

areno in začeli neenak oborožen boj z nemškimi fašisti. Le-ta nam je v priznanje po propadu fašistične Nemčije prinesel obvezno dvojezično šolstvo. Medtem pa so se nemške nacionalistične sile v deželi zopet opomogle in na njihov pritisk je bilo obvezno dvojezično šolstvo leta 1958 razveljavljeno. Leto za tem je bila zreducirana tudi uporaba slovenskega jezika od devetih

šati pravice manjšin v Avstriji, ni vključila nobena narodnostna skupnost v Avstriji. Tovariš Wieser je zaključil svoj govor z besedami, da je borba za dosego naših narodnih in socialnih pravic hkrati tudi borba za demokratizacijo Avstrije.

S strani jugoslovanskih zastopnikov je bilo povedano, da si želijo dobrih odnosov z vsemi sosedi, vendar ne za ceno nereševanja obveznosti iz državne pogodbe. Prav to dejstvo pa obremenjuje odnose med Avstrijo in Jugoslavijo. Jugoslovanski predstavniki so tudi pozdravili, da koroški Slovenci iščemo stike z avstrijskimi demokrati in da na tem področju že beležimo lepe uspehe, kajti vsak uspeh v borbi za dosego pravic manjšin je hkrati tudi doprinos k enakopravnosti vseh narodov. Izrazili so tudi željo, da bi koroška slovenska mladina sodelovala oziroma se udeleževala mednarodnih srečanj, kjer bi bila lepa priložnost seznaniti svetovno javnost s položajem naše narodne skupnosti na Koroškem.

V okviru bivanja na Koroškem so jugoslovanski gosti obiskali tudi Železno Kaplo, kjer so bili gostje krajevnega odbora Zveze slovenske mladine v hotelu „Obir“. V Škocijanu, kjer so prav tako bili gostje tamkajšnjega krajevnega odbora, je podpredsednik Zveze koroških partizanov tov. Wutte Janez-Luc orisal zgodovino partizanskega boja v domačem kraju in na sploh. Na Radišah v kulturnem domu, ki ga še gradijo, je predsednik SPD „Radiše“ Simej Wrulich seznanil goste z gradnjo doma in z dejavnostjo društva.

Na zaključku bivanja na Koroškem je jugoslovanska delegacija izrazila zadovoljstvo, da je imela priložnost obiskati oziroma spoznati južno Koroško in razgovarjati se s koroškimi Slovenci. Bivanje na Koroškem, tako so dejali jugoslovanski mladinski funkcionarji, jim bo ostalo v nepozabnem spominu.



ne je goste iz Jugoslavije pozdravil predsednik ZSM Teodor Domej in jih seznanil z dejavnostjo te mladinske organizacije. Podobno sta to storila zastopnika Koroške dijaške zveze in Kluba slovenskih študentov v Gradcu; predstavnika obeh osrednjih organizacij pa sta orisala politično situacijo naše narodne skupnosti.

Tajnik Zveze slovenskih organizacij dipl. inž. Feliks Wieser je goste seznanil z bojem koroških Slovencev za dosego svojih pravic. Začel je se tistim časom, ko smo koroški Slovenci stopili v politično

sodnih okrajev na samo še tri. Nadaljnji sad te protislovenske gonje je bilo preševanje posebne vrste, katerega pa smo koroški Slovenci skupno z avstrijskimi demokrati uspešno bojkotirali. Pri tem je prišlo do sledečega absurda, da so, pravno gledano, na Dunaju našli več Slovencev kot na njihovem naseljenem ozemlju na južnem Koroškem, kar je seveda velik nesmisel. Nadaljnji uspeh borbe za naše pravice je dejstvo, da se v takim imenovani Sovet narodnih skupnosti, ki ga je formirala avstrijska vlada in katerega namen je zmanj-

In zmagala bo pravica

V okviru krajevnega praznika v Črni na Koroškem je bila proslava ustanovitve 1. koroškega bataljona in 35-letnice napada na Mežico. Minula sobota in nedelja sta bila čisto v znamenju obeh slavnih dogodkov leta 1943, ki ju, kakor je dejal na množični proslavi predsednik odbora koroških partizanov v Ljubljani tovariš inž. Pavle Zaucer-Matjaž, smatramo za pomlad koroškega partizanstva. 12. maja omenjenega leta je bila slavna „Belopeška konferenca“, katere cilj je bil razširiti oboroženi boj čim globlje na Koroško in tako se je razširila partizanska dejavnost preko kapelskih grap, Celovca, Beljaka celo v Ziljsko dolino. V okviru svojega govora je tovariš Matjaž še posebej poudaril borbo koroških partizanov na ozemlju takratnega nemškega Reicha — bitka Kranjčevega bataljona pri Robežu, napad pod vodstvom Matije Verdnička-Tomaža na tovarno akumulatorjev in veliko žago na Bistrici v Rožu, ki so ju uničili — ter na bridke dogodke izseljevanja, obglavljenja 13 „Selskih žrtev“ itd.

Udeleženka partizanskega napada na Mežico, znana koroška partizanka in aktivistka Olga Kastelic-Marjetka je orisala tedanje dogodke v noči od 3. na 4. april 1943 in dejala, da je prvi koroški bataljon, ki je bil ustanovljen nekaj dni po prej (1. aprila) v Koprivni pri Črni, dal narodnoosvobodilnemu gibanju na Koroškem na obeh straneh Karavank novega poleta, kar se je pokazalo v naraščanju partizanske vojske.

Množične proslave v Črni se je udeležila tudi skupina Zveze koroških partizanov iz Avstrije. Vodja delegacije predsednik ZKP Karel Prušnik-Gasper je pozdravil zbrano množico in ji čestital h krajevnemu prazniku, ki ima tako častno zgodovinsko ozadje partizanstva. Grenek priokus na tiste slavne dni, ko je bil izveden napad na Mežico pa je bila smrt narodnega heroja Franca Pastarke-Lenarta, ki je padel zadet od sovražne krogle. Po končani vojni, je dejal tovariš Prušnik, koroški Slovenci še nismo našli miru. Od angleške krogle je bila smrtno zadeta bivša partizanka in mladinska aktivist-

ka Amalija Oraže-Tatjana iz Železne Kaple. Zahrbno ubit je bil antifašist Kušej iz Blata pri Pliberku, v angleških zaporih v Celovcu in Gradcu so bili zaprti bivši partizani in mladinci, to pa samo zato, ker so ostali zvesti načelom narodnoosvobodilnega protifašističnega boja.

Tudi danes po 33 letih vojaškega zloma fašizma je naša mladina tarča napadov in na desetine jih čaka na sodnijske procese zato, ker se borijo za uresničitev 7. člena avstrijske državne pogodbe, ki smo si ga priborili v NOB, in ki koroškim Slovincem jamči enakopravnost. Ne samo med vojno in po vojni temveč tudi pred vojno so nam takrat mladim sodili in nas zapirali in to samo zaradi tega, ker je v nas telo poželenje po svobodi in pravičnejši družbeni ureditvi. Pa odšli so v neslavno zgodovino nosilci reakcije, kot so bili Kurt Sušnik, Adolf Hitler, Angleži, ki so 10 let dajali potuho koroškim nacistom in še mnogi drugi. Šli pa bodo s pozorišča tudi tisti, ki danes sodijo in preganjajo našo mladino, po znanem načelu, ki ga poznamo v obliki pesmi — vse je vihar razdjal, vendar narod je ostal. Tovariš Prušnik je končal svoj govor z besedami: Kot imamo zaupanje v našo matično državo in naš matičen narod, tako zaupamo tudi v avstrijske napredne kroge, ki vedno bolj spoznavajo, da je boj koroških Slovencev tudi sestavni del boja avstrijskega ljudstva, ki želi ohranitev in krepitev demokracije ter mir na tem koščku evropske zemlje.

Praznik koroških partizanov so tudi popestrili s kulturnim programom, v katerem so sodelovali rudarska godba, recitatorji, pevci in drugi.

Slovensko prosvetno društvo „Bilka“ vabi na veseloligro „ZADREGE“

v nedeljo 9. aprila ob 19.30 uri pri Miklavžu v Bilčovsu. Gostuje: farna igralska skupina iz Vogrč

Prisrčno vabljeni!

TEČAJ ZA PRVO POMOČ

ki je bil razpisan kot večerna prireditev v mesecih april in maj, moramo zaradi zadržanosti referentov Rdečega križa preložiti na jesen. Točni jesenski termin bomo pravčasno napovedali v listih in radiu.

Zveza slovenske mladine vabi na mladinski festival

ki bo v soboto 8. aprila 1978 ob 19.30 uri pri Šoštarju v Globasnici

Nastopali bodo:



Ansambel „PEPEL IN KRI“

solisti — Ditka Haberl, Oto Pestner, Edvin Fliser ter domači interpreti

Po koncertu igra ansambel „PEPEL IN KRI“ za ples

Prisrčno vabljeni!

Občinska seja v Borovljah

V sredo 29. marca je bila v Borovljah občinska seja, katere so se udeležili vsi občinski odborniki. Prva točka dnevnega reda je bila odobritev zapisnika zadnje seje, dne 16. decembra minulega leta. K tej točki je zavzel stališče slovenski občinski odbornik Feliks Wieser pd. Šašel iz Slovenjega Plajberka, češ da je bil zapisnik napačno formuliran in tudi nepravilno napisan. Kot primer je navedel, da je proti razpustitvi ljudske šole v Borovljah glasovalo 9 mandatarjev (med njimi tudi slovenski zastopnik) — razmerje je bilo 9 proti 18; in ne kot je bilo napačno zapisano 8:19. Odbornik Wieser pa je zavzel stališče do drugih točk zapisnika. Kritiziral je namreč, da so bile njegove izjave oziroma predlogi nepravilno protokolirani.

Wieser je svoje izjave podal najprej v slovenskem nato pa še v nemškem jeziku. Nekaj vprašanj je stavil županu Woschitzu v slovenskem jeziku, po stari praksi župan sploh ne odgovarja na njegova vprašanja pa čeprav v šoli poučuje slovenščino. Na občinskih sejah gospod župan enostavno noče razumeti slovenskega jezika.

Na zadnji seji je bil navzoč tudi zastopnik okrajnega glavarja gospod Rapoldi. Na licu mesta se je lahko prepričal, da koroški Slovenci nismo enakopravni, da slovenski jezik pri občinskih sejah ne upoštevajo, pa čeprav nam to zagotavlja avstrijska državna pogodba.

Na dnevnem redu je bila tudi potrditev novega občinskega odbornika FPO-jevske frakcije Williija Rabiča, namesto starega odbornika Biber Herberta. Govori se, da so se zastopniki FPO na vso moč skregali in da je zaradi tega prišlo do Bibrovega odstopa.

Občinski odbor je sklepal tudi o najetju kredita za tovarno KESTAG v višini 10 milijonov šilingov. Kot drugod v Avstriji je tudi KESTAG v finančnih težkočah.

Občina bo zgradila tudi veliko športno dvorano, ki bo stala okrog 20 milijonov šilingov. Wieserjevo mnenje k temu projektu je sledeče: Čeprav so krediti za izgradnjo te ogromne športne hale ugodni, pa je treba premisliti tudi naprej, da bodo stroški vzdrževanja ogromni in da jih bo morala nositi občina oziroma občani. Podobno je tudi z nabavo klavirja, ki bo boroveljske davkoplačevalce stal kar 190.000 šilingov. Gotovo so v občini Borovlje še bolj potrebne stvari kot nakup tako dragega klavirja. Odbornik Wieser je ponovno odločno zahteval da se uredi in popravi občinsko cesto v Slovenjem Plajberku na odseku Dušnjak—Žanten. Tam teče hudournik ob deževju kar na petih mestih preko ceste in tako od časa do časa odreže zahodni del Slovenjega Plajberka od sveta.

Svečani gostovali v Radovljici

Pod Kočno leži naša prijazna vas Sveče v Rožu. Nič čudnega ni, da smo Svečani svojemu prosvetnemu društvu dali ime po tej gori v Karavankah — „Kočna“. Drugo leto bomo sveški prosvetasi obhajali 70-letnico svojega obstoja, kar bomo tudi primerno proslavili. Glavna veja prosvetne dejavnosti naših prosvetašev je bila in je še danes, petje. Ze od nekdaj obstoja v Svečah moški zbor, ki je doživljal krize in pa tudi uspehe. Trenutno se moški zbor spet uveljavlja tako po številu in pa tudi po kakovosti. Vodi ga odlični pevec in dirigent profesor Anton Feinig.

Ker je na pragu 70-letni jubilej obstoja društva in pa tudi moškega zbora, je tudi razumljivo, da se je aktivnost tega zbora povečala. Pred dnevi smo sodelovali z našim zborom na jubilejnem koncertu komornega pevskega zbora A. T. Linhart v Radovljici in tako našo domačo koroško predvsem rožansko pesem

predstavili gorenjski publiki, ki je z velikim navdušenjem nagradila naš nastop. Mnenja smo, da bo treba izmenjavo še okrepiti, kajti kulturni stiki Slovencev z obeh strani Karavank oziroma meje niso samo potrebni temveč življenjsko važni za naš obstoj.

Zveza slovenskih žena organizira za 19. 4. 1978

IZLET V NOVO MESTO

Zaradi omejenega števila udeležencev izleta, se naproša, da se zainteresirani nemudoma prijavijo na sedežu ZSZ Celovec, Spitalgasse, telefon (0 42 22) 85 2 35.

Odhod iz Celovca ob 6. uri zjutraj izpred Gasometrg. 10

Miklova Zala v Šentjakobu

Tako bogato tradicijo kot jo ima slovenska ljudska igra Miklova Zala gotovo nima nobena ljudska igra v vsem slovenskem kulturnem prostoru. Zrasla iz ljudske legende pred 500 leti, v času turških vpadov v naše slovenske kraje, ko je kruti turčin krvoločno razgrajal po naših vaseh. Ob vseh navalih so se kmetje zbirali v kmečkih puntih in se sovražniku postavili po robu. Odpor in narodna zavest ni rasla le v kmečkih puntarjih, temveč tudi v mladi ženi puntarja Mirka — v Miklovi Zali, ki je tako postala simbol slovenske žene, zveste možu, govori in svojemu narodu. Ta legenda o zalem dekletu je pred 95 leti navdušila dr. Jakoba Sketa, da je napisal povest o njenem trpljenju sedemletnega suženjstva v daljnji Turčiji ter o hrepenenju po domovini. Povest je bila zelo priljubljena in so jo že pred 80 leti z improviziranimi teksti ob priliki nekoga konverta igrali v Gorici. Prva dramatizacija pa je stara tudi že 70 let, leta 1908 jo je Jaka Špičar dramatiziral in tako utrl uspeš-

no pot na odrske deske vseh slovenskih gledališč in amaterskih skupin. Prvi na Koroškem so jo igrali Brnčani po Špičarjevem rokopisu pred 70 leti. Torej letos praznujemo 70-letnico uspešnega in zmogovitega pohoda po koroških odrih v Miklovo Zalo. Pred in po prvi svetovni vojni so jo še nekatera društva prav tako uspešno uprizorjala. Tradicijo uprizoritev pa je prevzelo po plebiscitu Zalino „domače“ društvo. To je eno najstarejših društev sploh — Izobraževalno društvo „Kot“, ustanovljeno 1903, pozneje pa se je preimenovalo v Slovensko prosvetno društvo „Rož“. Prvič na šentjakobškem odru je živela na pobudo Zdravka Zwitterja leta 1923 in do leta 1927 skoraj vsako leto doživela nove uspešne uprizoritve. Leta 1931 pa so na pobudo Otona Župančiča šli gostovat celo v Ljubljano, kjer so navdušili publiko slovenske metropole. Navdušili so tudi Jeseničane, Celjane in Mariborčane. Po drugi svetovni vojni so bili spet šentjakobčani, ki so poživili uprizoritev že jeseni

1945. Slavna pot gledališke podobne Miklove Zale pa se začne leta 1951 z uprizoritvijo na prostem, na zgodovinskih tleh v Svatnah, ki so jo leta 1953 in 1955 ponovili. Pri vseh teh povojnih uprizoritvah v povojnih letih je Slovenska prosvetna zveza poleg igralske skupine SPD „Rož“ imela glavno zaslugo organizacije in gmojne pomoči. Tako SPZ letos skupno z dramatizacijo in prvo uprizoritvijo na Koroškem z našim slovenskim dekletom, v Miklovo Zalo praznuje 70 let zvestobe narodu in nas bodri k nadaljnjemu delovanju v korist naše narodnosti skupnosti. Konec petdesetih let pa so šentjakobčani prenesli „svojo“ Miklovo Zalo, kakor jo ponosno imenujejo, v „intimnost“ dvoranskega odra, kjer pa ni več našla tako bujnega odmeva, kot prej na prostem, na zgodovinskih tleh.

Minulo nedeljo je Slovensko prosvetno društvo „Rož“ spet vabilo publiko v farno dvorano na predstavo „svoje“ Miklove Zale, „svoje“ zato, ker so jo naštudirali v pojoči rožančini, v domačem narčju. Društvo letos praznuje svojo 75-letnico in skupno z Miklovo Zalo tudi 500-letnico turških vpadov in njene srečne vrnitve iz sedemletne suženosti, kar je veličasten praznik. Ob tem prazniku se je na uprizoritvi izkazala prav mladina, ki je pretežno zasedala glavne vloge, kar je jako razveseljivo in vzpodbudno za prihodnost naše prosvete.

Mislimo pa, da bi ta praznik moral prerasti štiri stene gledališke dvorane, kajti Miklova Zala zasluži vsekakor slavnejši in predvsem večji okvir ob svojem resnično velikem jubileju.

Mešani pevski zbor „Podjuna“ Pliberk vabi na

VIGREDNI KONCERT

ki bo v soboto 22. aprila 1978 ob 20. uri v dvorani Schwarzl v Pliberku.

Nastopajo: Graški študentje, MPZ „Podjuna“ - Pliberk, ansambel „Drava“ iz Borovlj in folklorna skupina SPD „Edinost“ iz Pliberka

Prisrčno vabljeni!

Klub slovenskih občinskih odbornikov
Socialna gospodarska skupnost Šentjakob v Rožu
Socialna volilna skupnost Rožek
Volilna skupnost Bekštanj

v a b i j o n a

zborovanje občanov zgornjega Roža

ki bo v petek 14. aprila 1978 ob 19.30 uri
pri Antoniču na Reki

Predsednik Narodnega sveta koroških Slovencev dr. Matevž Grilc in tajnik Zveze slovenskih organizacij na Koroškem dipl. inž. Feliks Wieser bosta ocenila narodno-politično situacijo koroških Slovencev.

Potem bo diskusija. Pomenili se bomo tudi o ponovni samostojni kandidaturi naših list v občinah Šentjakob, Rožek in Bekštanj pri občinskih volitvah prihodnjega leta.

Pismo bralke

Draga Erika, v roke sem dobila Nedeljo (štev. 12) in sem se ustavila na osmi strani ob tvojem prispevku: Pomni, človek, ki hodiš po gladki poti. Kritično sem ga prečesala, pa ti moram reči, da mi tvoja maziljena lepobesednost nič kaj ni všeč. Govoriš kakor v sanjah.

Takole začneš: „Veseli, lahko miselnost korakamo skozi življenje...“ Vprašam te, kdo so tisti veseli, lahko miselnost? Sem to jaz? Si to ti? So to tvoji znanci? Torej kdo so? Zakaj govoriš v množini? Zakaj posplošuješ? Kajti če pišeš MI SMO..., si ne morem predstavljati, koga misliš. Vseh ljudi gotovo ne.

Potem praviš, da so veseli, lahko miselnost, v ušesih jim doni melodija svobode, s sladkimi sanjami plavajo po valovih sončnih iluzij... Draga Erika, ali jih ne vidiš tudi med nami na celovških ulicah, ali jih ne vidiš sedeti pod celovškim zmajem? Nič niso veseli, še manj lahko miselnost. Bledi so, iz njihovih oči seva sama žalost, obup. Nekateri med njimi so brezposelni, morda lačni. Nekateri potapljajo svojo bol, svoje razočaranje v alkohol. Prezgodaj so obupali nad resnico kapitalističnega družbenega sistema, nekateri prezgodaj okusili brezposelnost, drugi pa so se naveličali surovega lava na zlato tele, ki ne pozna nikakršnih duhovnih vrednot (knjige, gledališče, predavanja...). Zato se vrsti samomor za samomorom posebno med mladimi. Se ni dolgo od tega, ko je moja sošolka reševala enemu življenje. Sladkosti življenja niso ulegli okusiti, ker niso mogli spoznati, kaj sploh je tista tvoja sladkost življenja. Tudi jaz tega ne vem. Je to denar? Telesno (spolno) izživljanje? Kaj je sploh sreča?

Potem pišeš: „...imamo pravico do življenja, pravico do veselja, pravico

do iskanja sreče...“ Erika, najvažnejša pravica na svetu je: pravica do dela. Pravica do kruha. Brecht je napisal:

Das Recht des Menschen ist's
auf dieser Erden
Da er doch nur kurz lebt,
glücklich zu sein
Teilhaftig aller Lust der Welt
zu werden

Zum Essen Brot zu kriegen
und nicht Stein.

(Songs aus der Dreigroschenoper)

V naslednjem odstavku potem pišeš, da smo samo za nekaj časa povelniki svojega jaza — živega mesa. Ali se ti ne zdi, da je jaz skupek telesne materije in jegovega duha, oz. če hočeš duše. Saj ta ne biva zunaj človeškega telesa.

In nazadnje nas še opozarjaš, da naj bi bil postni čas tudi nam mladim v premislek. Zakaj pa ne tudi starim? Po tvojem mišljenju torej 40 dni, ostali čas leta pa naj človek izklopi svoje podstrešje in utiša svojo vest. Jaz že mislim, da smo dolžni razmišljati v cellem letu. Ne samo ob cerkvenih praznikih.

Kaj praviš, Erika, če smo nekateri za veliko noč tako blaženo sili in presiti, ali ne bi kazalo iti z nabiralnikom od hiše do hiše in nabirati darove za tiste, ki niso sili? Bodisi v Avstriji ali drugod po svetu. Pa ne samo za veliko noč. Vsak mesec. Ali ne bi kazalo začeti politično borbo za odpravo gospodarskih posebnih pravic, za odpravo bogastva v redkih rokah, za izravnano po božjem načelu, po katerem da smo vsi pred Njim enaki. Politično borbo, kajti z nebes nam ne bo nič dobrega padlo, ne z molitvijo, ne s tvojo idealistično prazno slamo. Pa brez zamere.

Znanka iz Slovenjega Plajberka
J. Č.

Ravenčani gostovali v Pliberku

Preteklo nedeljo je SPD „Edinost“ iz Pliberka imelo v gosteh prosvetaše iz Raven na Koroškem, ki so se pliberški publiko predstavili z glasbeno-folklorno prireditvijo „Med Uršljo in Peco so viže in rej“ pri kateri so sodelovali: folklorna skupina KUD Prežihov Voranc iz Raven na Koroškem, moški pevski zbor Šentanelski pavi KUD Šentanel in mladina Železarne iz Raven na Koroškem. V ta glasbeno-folklorni večer so ravenški prosvetaši vpletili stare šege in navade, ki so se pred tolilikimi leti odvijale v dolgih zimskih večerih, ko se je okrog tople peči zbralo staro in mlado, sedaj pri enemu, potem zopet pri drugemu kmetu, kjer se je predlo, pletlo, spletalo košare, pelo, plesalo in kjer so dekleta tekmovala, katera bo napredla več in lepše, fantje pa so se pred dekleti postavljali z raznimi veščinami.

Ko si takole gledal pavre in pavrinje, ki so ob velikem hlebu domačega kruha in bokalu mošta veselo prepevali in še katero povedali vmes, ko so prešerno gođovali in še prešernejše plesali, si se kar nenkrat zavedal, da se je pravzaprav z opuščanjem teh lepih starih navad izgubilo veliko dragocenega. In ko ti je starejša ženica z navdušenjem v obeh očeh dejala po predstavi: „Ja ravno tako je bilo... lepo je bilo včasih, res,“ ti je to tvoje prejšnje misli gotovo potrdilo.

Predstava, pri kateri je sodelovalo staro in mlado, saj je imel najstarejši sodelujoči že nekaj čez sedemdeset let, ni in tudi ni imela namena prikazati neke posebne umetnosti, toda je kljub temu, že zaradi svoje prisrčne domačnosti, prevzela in navdušila gledavca.

Ob koncu naj se pove še to, da ravenški prosvetaši pravzaprav niso naredili nekaj težkega, naredili pa so nekaj velikega, saj ohranjajo in posredujejo tiste stvari, ki bi se drugače porazgubile in mogoče celo utonile v popolno pozabo.

JANEZ ŠVAJNCER

14

Pridi k potoku

Špela Hreščak so se tajala lica. Splahnela ji je jeza in mirno je rekla: „Gregor, povej mi iskreno. Ali uživaš, ko nas izživaš in preskušas našo potrpežljivost, ali pa ti je v posebno naslodo in zadoščenje, da se tako čudnaško vedeš.“

Gregor Šipek se je počohal po temenu. „Točno ni niti eno niti drugo. Recimo, da ostaneva v zlati sredini. Prečital sem tebe in vse vas že takoj, ko sem se pojavil, čisto vam le še nisem prišel pod kožo. Srhlije in žgečkljive ste, to mi morate priznati. Kar počnete za mojimi koraki, še nisem raziskal. Pa naj vas še nekaj vprašam. Ali se tudi vam dogaja to, kar meni, da na primer govorim o tem, kako ste vihrave in čukaste, medtem pa se mi po glavi mota že nekaj čisto drugega in sem v resnici daleč od vas.“

„Podzavest,“ je važno zategnila Štefka Vranc. „V redu,“ je pritrdil Gregor Šipek, položil denar na mizo in gledal po dekletih. „Katera bo torej šla in prinesla vino?“

„Daj sem denar,“ je naveličano rekla Dragica Flis.

„A boš ti prostovoljka?“

„Ni važno. Ravnatelj nikakor ne sme ne videti in ne zvediti. To bi bila spet kolobocija.“

„Starega bomo že prelisčili.“

„Samo pohitimo, jaz moram kmalu domov k družini,“ je rekla Špela Hreščak in izpustila pisemski obtežilnik.

„Ne bomo se zasedeli, kje pa,“ je rekel Gregor Šipek.

„Stojčki bomo pospravili vsak svoj obrok. Koga boš torej poslala?“

„Hišnico Hildo.“

„Ne, ne, jaz bi že tako moral oditi k prijatelju Ferencu. Malo prej mi je hišnica sporočila, da me čaka v točilnici. Kar ti se žrtvuj, še tu se izkaži, da si izkušena.“

Špela Hreščak se je omehčala in se kmalu vrnila s steklenico.

„Kje imaš kozarce?“ je vprašal Gregor Šipek in nemočno pogledoval dekleta.

„Tu so, izvoli,“ je pomirljivo rekla Helena Plavec in odprla mizni predal.

„Roža mogota skrivnostna,“ je zategnil Gregor Šipek.

„Zares sem začelnik, še mnogo se bom moral učiti, da vas bom dohitel. Dekleta, popijmo in se razidimo, da naš stari ne bo zganjal kravala.“

„Si spet v svojem elementu?“ Zinka Meglič je še vedno kazala užaljenost.

„Dekleta, jaz mislim, da se bom sporazumel z vami. Ste za to? No, le pohitite in ne pijte ko kure. Važno je trdno prijeti kozarec, da se ne izmuzne iz rok, ga nastaviti na usta in...“ Izpil je in bila ga je sama zaverovanost vase.

„Plačal si tole ubogo stekleničko in že pričakuješ zahvalo in pohvalo,“ je našobljeno rekla Špela Hreščak. „Midva se bova še pogovorila.“

„Pripravljen sem.“

„Ne takoj, le počakaj.“

„Pride ura, ko crkne kura,“ je zategnil Gregor Šipek.

„Nepopravljivec,“ je užaljeno navrgla Dragica Flis.

„Naj se držim ko sveta bratranca Alojzija in Florijana? Prvi je nedolžen, drugi gasilec. Sploh smo pa svetnike odpravili, zato pazite, dekleta, da ga ne polomim. Kadar se nadevam alkohola, preti nevarnost, da me vrže s proge. Nič ne vem, kaj počnem.“

Zinka Meglič in Dragica Flis sta hkrati vzdihnili, Špela Hreščak pa je zategnila: „V to si zapadel ponoči v Karbovi gostilni. Šukal si se okoli Tilde Čok.“

„In jo zapeljeval,“ je s posebno naslodo dodala Helena Plavec.

„Nikar mi spet ne podtikajte nečednosti,“ je rekel Gregor Šipek. „Moja duša je čista ko rosa.“

„V tovarniški odplaki. Telo ti je pa norelo,“ je z enakim tonom kot prej rekla Helena Plavec.

„Dovolj je, dekleta, pojdimo!“ Špela Hreščak jih je dvig-

nila na noge in že so se porazgubile. Je tudi bil skrajni čas, kajti prav tedaj se je pojavil ravnatelj Gvido Zorec. Vihal je nos, oglašil se pa ni, ker je v trenutku ostal sam. Toliko je le utegnil, da se je zagledal v Gregorja Šipka, ki mu je na vratih pomigal s prsti leve, se priklonil in rekel:

„Tovariš ravnatelj, vse je v najlepšem redu. Kolektiv je zdrav in pripravljen.“

Zinka Meglič po šoli ni vzdržala v sobi. Spet jo je zamikal tolmun v potoku. Ogrnila si je jopico in stopila na hodnik. Ni se mogla izmuzniti neopazno, že jo je dohitela Dragica Flis in rekla: „Če greš ven, pojdem s tabo. Zahotelo se mi je zraka, notri je zadušljivo.“

Molčali sta po poti. Ko sta se približali točilnici, ju je sprejel glasen smeh iz notranjosti.

„Naš Gregor nadaljuje veseljačenje,“ je rekla Zinka.

„Si za to, da se mu še medve pridruživa?“

„Potem, potem,“ je odgovorila Zinka. „Ko se bova vrnili s sprehoda. Rada bi videla sence dreves na površini tolmana.“

„Kaj te tako vleče tja? Sem že opazila tvoje poti.“

„Tudi jaz tvoje.“

Dragica Flis je skomizgnila z ramo. Ni se ji posvetilo, da je prijateljica namignila na zadnji sprehod, ko se je skrila pred njo v grmovje in jo pustila oditi, da jo je imela daleč pred sabo.

Gregor Šipek se ni dal prositi, vzel je ponujeni kozarec in ga zvrnil v duško.

„Ravno takega sem si te predstavljala,“ je veselo zategnil Ferenc Palir. „Ti si stesan iz našega debela. Izpovedal sem se ti, kako sem preživel mlada leta. Zdaj je vrsta na tebi. Pohiti, saj sem ti rekel, da se bom odpeljal nazaj v Nemčijo.“

„Nerad pripovedujem o sebi,“ je rekel Gregor Šipek.

„Moja mladost ni posebno zanimiva. Če sploh je vsaj malo. Živel sem ob reki. Vidiš, razlika med menoj in teboj je v tem, da si ti blizu potoka, jaz blizu reke. Metal sem kamne v vodo. Kadar je narasla, sem bil tako jezen, da sem jo hotel našeškati.“

„S kamni?“



Pomlad prihaja

Ne vem, ali smo se katerega letnega časa bolj veselili kot pomladi. Res, razveselile so nas prve snežinke, radi smo se sankali in drsali, toda prvih toplih sončnih žarkov, ki so raztapljali belo snežno odejo, smo bili nad vse veseli.

Najprej je skopnel sneg na sončnem bregu in ob vodi. Prva pot, ko smo prišli iz šole, nas je vodila na kopne jase, kjer smo stikali za zvončki. Prvih kar dočakati nismo mogli, da bi se povsem razcveteli; še nerazvite smo trgali in jih nosili domov, da bi še mama videla prve zvončke.

Sneg je kopnel vse bolj in bolj in se toplemu soncu umikal v senčne jarke in kotanje. Ob vodi, kjer smo si natrgali prvih zvončkov so oživel tudi leskovi grmi: mačice, zasnovane že jeseni, so se sedaj raztegnile in tople pomladne sape so jih zanihale, da so se usipali iz njih kar celi oblaki žveplenorumenega prahu. Seveda nismo vedeli, da so mačice bile cvetovi s samimi prašniki, in še manj smo se menili za škrlatnordeče nitke, brazde, ki so gledale iz posebnih popkov, kjer so zbrani sami pestični cvetovi. Iz njih se bodo ob koncu poletja razvili okusni lečniki, če bo le veter zanesel na te škrlatnordeče nitke cvetnega prahu.

Kajne, kako različni so zvončkovi in leskovi cvetovi? Saj leskovi skoraj imena cvet ne zaslužijo, tako neznatni so. Le zakaj taka razlika? Vidite, pri rastlinah je zelo, zelo važno, kdo prenaša cvetni prah iz prašnikov na brazde — ali veter ali pa žuželka. Tam, kjer veter opravlja to prevažno opravilo, so cvetovi neznatni, majhni, ne dišijo in v njih ni sladke

mednine. Le spomnite se oreha, jelše, hrasta, bukv, smreke, jelke, bora ali trav! Tam pa, kjer so žuželke prenašalci cvetnega prahu, so cvetovi vse drugačni, veliki in očitnih barv: beli, modri, rumeni, nemalokrat pa še dišijo in v njih je še sladka mednina. Saj žuželke vidijo barve in jih le-te od daleč vabijo na cvetje, kjer dobe zase potrebno sladko hrano.

Kmalu za zvončki so pokukale iz zemlje tudi trobentice — brezstebelni jegličji. Mi smo jim rekli piskalice, ker smo z njimi bolj piskali kot trobili. Natančneje pa si tudi trobentice nismo ogledovali; važno nam je bilo le, ali je bil v njih sladki sok. Toda ustavimo se za hip še pri teh tako prikupnih znanilcih pomladi. Na videz se nam zdijo vsi cvetovi enaki — pa niso!

V enem šopu bomo našli take, kjer so prašniki prav pri vrhu, ob vhodu v cevko, glavčasta brazda pa je globoko pod njimi. Pri drugih pa je zelena brazda pri vrhu in so prašniki globlje spodaj. Le čemu to?

Ta ureditev nam je razumljiva le, če pomislimo na oprasovalce, na čmrle, ki tako radi stikajo prav po trobenticah. Nemalokrat smo se jezili na te sladkosnedeže, ker so nam pred nosom polizali cvetove. Ko sili čmrli v trobentico, tedaj si pri tistih cvetovih, kjer so prašniki zgoraj, napravi svojo kosmato glavico. Ko potem tak, ves prašen, išče mednine tam, kjer je glavčasta brazda ob vrhu, se nekaj lepljivega cvetnega prahu prime tudi brazde; pri tem pa si napravi jeziček in ne glavice. S takim jezičkom pa oprasi cvetove, v katerih je brazda globlje v cvetu.

Zvončki in trobentice so bili že v najlep-

šem cvetju, ko so na robu gozda in pod grmovi vzcveteli še prelepi sinjemodri jetrniki. Njih cvetovi so v začetku še majhni; čez nekaj dni pa se povečajo, da so še bolj očitni in vidni. Toda v njih ne dobe žuželke sladkega soka, le tečni cvetni prah jim je na nazpolajo.

Temu prvemu cvetju se kaj kmalu pridružijo še vijoličasti cvetovi pomladanskega žafrana ter lepe bele podlesne vetrnice.

Tedaj, ko začno zvončki in trobentice natanjati pomlad, se prebude tudi prve žuželke — čebele, čmrliji in metulji. Čebele so v ulnjaku prebile zimo. Metulj citronček, podnevni pavlinček ter čmrli pa so vsi otrpli vso zimo tičali v mahu ali drugem varnem zavetju. Prvi topli žarki pomladnega sonca so prebudili tudi te. Dolgo že niso užili sladke mednine, zato sedaj s tako vztrajnostjo stikajo po prvem cvetju. Posebno čmrliji v svojih pisanih in gostih kožuščkih so silno podjetni, cvetje se kar maje pod njimi.

Ko so zavele prek polj, travnikov in gozdov še južne sape, tedaj so prilezle iz zimovališč tudi žabe. Ne tiste zelene, ki nam med poletjem prirejajo tako glasne koncerte s svojim neumornim regljanjem, temveč rjave žabe, sekulje, ki jih med letom srečujemo po travnikih in gozdovih. Sedaj v zgodnji pomladi si te žabe najprej osvoje mlake in odlože tam svoja jajčeca v velikih zdrizastih kepah. Šele za njimi se prebude zelene žabe in krastače.

Med prvimi znanilci novega življenja je tudi poljski škrljanec. Ko sneg še ni povsem skopnel, se že vrne iz toplih južnih krajev nad naše njive. Njegovo veselo žgolenje visoko pod nebom pa nam je očitno znamenje, da bo res kmalu pomlad.

Anton Polenec

Pomladna

Glejte, že se v zlatem vozu pelje k nam pomlad iz dežele za oblaki, kjer je sončni grad. Veter pot pred njo pometi, zvonček ji zvoni in škrljanček-cicibanček ki pozdrav žgoli.

V soncu griči kot fantiči smejejo se do ušes, v grmu zbirajo se ptiči v svatben ples. Z onstran morja pripeljali so žené — radi bi že svatovali, čas je že!

Urneje, voznik s kočijo, čez ledeni most, vsi se te že veselijo, vsem boš dragi gost! Čaka pesnik, kmet te čaka, čaka v grmu ptič — urno, urno skoz oblake, žarek, zlat konjič!

Čakali smo celo zimo sredi mrzlih hiš, čakali, da prideš mimo — kje se zdaj mudiš! Toda — čujte tam na trati že vesel živčav... Hej, voznik in konji zlati, kdo vas je udržal!

Zlati konji so obstali sredi trat, med otroke pripeljali deklico pomlad! Glejte jo, kako ji v plesu že obraz rdi ob velikem sončnem kresu, ki z neba gori!

Do ušes smejo se griči v zlati dan, radosti pijani ptiči ukajo čez plan. Urneje, voznik s kočijo, zdaj še k nam zavij — radi šli bi na gostiljo tudi mi!

Lojze Krakar

Topel jug je zapihal čez polja. Toplejši žarki so grel in mehčali zemljo. Globoko pod zemljo spečemu hrčku je postalo toplo. Zdramil se je, oddrsal v shrambo in se najedel. Naveličan dolgega spanja se je pričel čediti in si čehljal srbečo kožo, s šapicami si je gladil dolge brke. Počasi se je odpravil po glavnem rovu k vhodu. Povohljaj je z noskom. Zrak je bil zatohlo topel. Vhod je zapirala prst. Ni je razgrebel. Vrnil se je na ležišče in rahlo zadremal še za nekaj ur. Minevali so dnevi, sneg je skoraj popolnoma skopnel. Sončni žarki pa so se vedno močneje upirali v hrčkovo domovanje. Hrček se je vsak dan po nekajkrat nameril v shrambo, se do sitega najedel

in zopet malo podremal, dokler se ni naposled odpravil na plan. Zaloge zrnja je bilo le še malo. Razkopal je vhod in pomolil črni gobček v svetli dan. Sedel je pred vhod in mežikal v svetle

nimi miškami, je mimogrede pohrustal črva ali ličinko. S šapico je urno razkopaval rahlo prst in hrustal komaj posejano seme, ki še ni vzklilo. V mešičkih ga je odnašal na spodnji ko-

hlastal za nizko letečimi ptički in nosil izkopano zrnje v novi dom. Ko je izgrebel še široko plitvo jamico, je začel iskati tankega suhega bilja in nastiljati gnezdo, da bi bilo čim mehkejšo. Jel je zahajati na sosednje njive in se srečaval z drugimi hrčki. Na njegovem kožuščku so se množili ugrizi in praske, ki so mu jih prizadejali mali srboriti tekmeči. Naposled si je priboril družico. Bojevito srce se mu je umirilo. Razposajeno je tekal okoli tihe družice, potem pa jo je odpeljal v novi domek k lepemu gnezdecu in nabrani zalogi.

Izza razora pa je vzletel škrljanec in zažgolel veselo pesem.

Vlado Firm

Zaspanček se je prebudil

žarke, ki so ga ščegetali. Globoko je dihal in bistro opazoval okolico. Nad njim so krakale vrane in se spuščale na temno-zeleno ozimino, ki je bila poglaval iz spočite zemlje.

V globokih razorih bližnje njive, kjer je oprezal za zbe-

nec njive, kjer si je nameraval izkopati nov poletni dom, tik pod površjem zemlje. Stari, globoko pod zemljo, mu je postajal že pretopel.

Hrček je postajal z vsakim dnem živahnejši. Poskakoval je že za plesočimi sončnimi žarki,

„Ne moti me. Ko mi beseda teče, ne maram, da me ustavljaš. Pretrga se mi nit in potem ne morem zbrano pripovedovati.“

„Ti si ja učitelj. V malem prstu imaš zgodbo. Nikar mi ne taji, si tako samo zmišljuješ, mi bedaki pa ti verjamemo kot svetemu Frančišku.“

„Zakaj si ga omenil? Si pobožen?“

„Nehaj s tem. Kako se ti je godilo, ko si metal kamne?“

„Ne znam ti opisati, Ferenc. Nisem pa pozabil. Voda se mi prikazuje, kadar ne morem zaspati.“

„Tudi ti ne? Zabil sem si v glavo, da sem samo jaz tako nesrečen.“

„Vidiš, ne bom dokončal, ker me zmeraj motiš.“

„Ni važno, popijva malo, potem se ti bo pa razvezal jezik.“

„Ne bo. Ponoči mi je nabrekli, da sem ga ko konj žvale premetaval po ustih. A ne, da se mi je zatikalo, ko sem govoril?“

„Sem že pozabil,“ je rekel Ferenc. „Sploh imam to slabo navado, da sem pozabljen. Tolikokrat sem si rekel: Ferenc, napni ušesa in si zabij v glavo. Figo mi je pomagalo, obrnil sem se in že sem bil prazen.“

„Na zdravje! Ali ga niva že preveč popila?“

„Ni sile. Na zdravje. Na srečno vrnitev.“

„K Tildi. Kje si jo pustil? Ti je dovolila oditi samemu v točilnico?“

„Spi. Nekaj ji je obležalo v želodcu. Si bo že opomogla. Potem mi bo spet pela litanije. Ne moti me, celo pogrešam tega.“

„Malo sem ga polomil. V šoli so me trdo prijeli, pa jim nisem nič priznal.“

„Da si mi hotel speljati Tildo? Ti pacek grdi!“

„Ni bilo pretirano. Rajši mi povej, če mi boš prodal avto.“

„Se ti meša?“

„Niti ne. Barva mi ni všeč, a bi se počasi že sprijaznil. Sicer bi pa avto odpeljal k ličarju in že bi bil potešen.“

„Še zmeraj resno misliš, da bi mi odkupil avto?“

„Jasno.“

„Bom si zapisal v pamet. Zunaj gre to laže ko tu pri vas.“

„Pri nas,“ je rekel Gregor Šipek. „Nikar nas ne imej za tujce. Ti si naš, tukajšnji, zapomni si to, kjer koli boš hodil. Ti si Slovenec. Že tako nas je malo, pa naj izgubimo še tebe. Vsak je pomemben, da ne bomo izumrli. Obvarovali smo se skozi zgodovino. Niso nas mogli streti ne Germani ne Madžari, ti pa sploh nimaš razloga, da bi zatajil materin jezik.“

„Stari Flakus je izrezoval bogce iz lipovega lesa, ti pa loviš k sebi Slovence kot far dušice. Popijva malo, da bova laže govorila. Na zdravje!“

„Na zdravje!“

„Gregor, kaj pa če bi ti prišel za menoj? Gusti Podobnik je moj prijatelj in ima zveze.“

„Pusti Gustija! Popijva malo!“

8

Ferenc Palir in Gregor Šipek sta se zasedela v noč. Natakara Manka je prižgala luči, njima pa se ni mudilo nikamor. Ob nenehnem prigovarjanju popijva malo sta pozabila na čas. Utrdila sta svoje prijateljstvo tako zelo, da je še Manka strmela.

Tilda Čok je prišla nepričakovano. Ko je zagledala razgretega Ferenca, ki je prav tedaj dopovedoval Gregorju Šipku svoje doživljaje v Nemčiji, se je podbočila in usekala:

„Tu si, skrnaba, jaz pa te čakam doma! Ti bom že dala vetra. Takoj se poberi in mi ne hodi več pred oči.“ Šlo ji je na jok in nadaljevala je hlipaje. „Verjela sem ti. Znaš pihati na dušo, znaš. Pripovedoval si mi, da se ti toži po meni in da brez mene ne moreš živeti. Jaz, trapa, sem ti verjela...“

Še danes dopoldne, ko se ti je zapletal jezik, si me prosil, naj ti odpustim, ker se ponoči nisi zmenil zame. Zares je bilo grdo od tebe, da sem morala med plesom iz rok v roke. Sram me je. Bodo pa spet govorili, da sem se nastavljala. Ti pa si sedel in zvrčal kozarce...“

Za pitje ti je več kot zame. Ne misli si, da ti bom padla okoli vratu in se poročila s teboj...“

Zini že kaj, drugače bom znorela!“

Natakara Manka je brisala s krpo točilno mizo in se delala, kakor da ne sliši. V resnici pa ji je pelo v prsih. Prav je, da je Tilda zapela v visokih tonih. Se ga bo menda ja kaj prišlo, tega domišljavca. Venomer sega v prsni žep in kaže listnico. Saj je rejena, nje pa s tem ne bo zvalil v koruzo. Tudi njen Simon ima to grdo navado, da se baha z denarjem.

„Mirno in počasi pa jasno, da bom razumel,“ je zategnil Gregor Šipek. „Kratko in malo ti ne morem slediti. Jezik ti presneto naglo teče. Odlična šola jezikanja. Kje si jo obiskovala?“

„Tebe nisem nič vprašala,“ se je obrnila Tilda in poskušala spraviti Ferenca s stola.

„Mir,“ je zamomljaj Ferenc Palir. „Kaj tu res ne bom imel ljubega miru? Kaj sem ti pa naredil, da vreščiš ko šoja.“

„Grdu grdi. Vstani in takoj z menoj! Nočes? Še upiraš se mi. Škoda, da nimam dovolj moči v rokah. Prijela bi te in stisnila, da bi ti kri pogledala skozi kožo.“

„Nobene grožnje, draga deklica,“ je rekel Gregor Šipek. Zabaval se je ob njenem naprežanju. „Naj ti pomagam? Ponudim ti uslugo. Hočem le vedeti za vrednost naprotne usluge.“

„Bodite tiho,“ se je rahlo karajoče oglasila natakara Manka.

„A jaz?“ se je začudil Gregor Šipek in zaspano pogledal proti točilni mizi. „Kdo se oglaš? Nikogar ne vidim. Palčki nagajivčki.“

„Pusti ga, saj sta oba nora,“ je rekla Manka.

„Prosim, ne žali dostojnih gostov,“ je rekel Gregor Šipek in dregnil Ferenca Palirja. „A ne, prijateljček?“

„Jasno,“ je odgovoril Ferenc Palir in vlekel stol od mize.

„Sedi, Tilda, nevihta je minila. Po dežju pride sonce, smo rekli včasih in še danes velja. Če misliš drugače, povej. Nikar se ne sramuj, tu smo sami znanci.“

(Dalje v prihodnji številki)

9. KOROŠKI KULTURNI DNEVI V CELOVCU

(Nadaljevanje iz zadnje številke)

Ta odlok je koroški podrejeni urad samovoljno interpretiral; spremenil je triurni obvezni pouk slovenščine tedensko na utraktivističnih šolah v fakultativni predmet in ta svoj ukrep utemeljil s pravico staršev. S tem pa je ostalo vse pri starem. Kako je deželni šolski svet izvajal odloke nadrejenih instanc, sta nazorno opisala prav na primeru šolstva Haas in Stuhlpfarrer.⁸⁵

Šolske razmere se po 9. novembru 1891 niso več spremenile, čeprav se je boj koroških Slovencev nadaljeval. Poslabšale pa so se razmere na učiteljski in na področju šolskih knjig. K temu pravi Vouk: „Novih določil k temu določilom iz leta 1891 utraktivistična šola pravzaprav do njene konca leta 1938 ni dobila. Pač pa se je obseg slovenskega pouka na teh šolah vedno bolj krčil.“⁸⁶

Javno slovensko šolo si je priborila le občina Jezersko; Szentjakob je tako šolo dobil po 19-letnem prizadevanju in jo obdržal 12 let, dokler 1903 ni bila razdeljena v slovensko in utraktivistično. Globasnica, Šmihel pri Pliberku in Seles pa so bile šole, kjer se je z nemščino začelo šele s tretjim letom.

Po dolgi prizadevanji je nastala na Koroškem v Sentrupertu pri Velikovu prva privatna slovenska osnovna šola, ki jo je ustanovila Družba sv. Cirila in Metoda v Ljubljani. Šola je lepo napredovala in bila deležna celo pohvale koroške šolske oblasti. O delovanju Družbe sv. Cirila in Metoda med koroškimi Slovenci sta bila prav pred kratkim objavljena dva prispevka.⁸⁷ Andrej Vovko piše tudi o vzrokih, zakaj se družba na Koroškem ni bolj zakoreninila, čeprav „je imela ob svoji ustanovitvi pred očmi kritično stanje Slovencev na Koroškem, vendar med njimi še daleč ni dosegla takih uspehov, kot jih je imela na Primorskem. Tako je na Koroškem le delovala družbina osnovna šola v St. Rupertu pri Velikovu, ki so jo odprli 25. oktobra 1896.“⁸⁸

„V spodbudo koroškim Slovincem“ je 1904 Matej Ražun napisal brošuro „V boj za slovensko šolo!“. V njej prikazuje predvsem šolske razmere v Szentjakobu, kakršne bodo spet po razdelitvi javne slovenske ljudske šole, ter povezuje vzgojo v šoli, ki je edino možna na osnovi materinega jezika, z vzgojo na verskem področju. „Za nas je edino prava šola le tista šola, v kateri je slovenski učni jezik, v kateri se pa tudi nemški jezik uči največ kar mogoče. Le tista šola je za Slovence prava, v kateri govori učitelj z otroci tako, da ga otroci zastopajo, namreč slovenski. To pa je le na tistih šolah, ki imajo slovenski učni jezik! Zato v boj za ljudske šole s slovenskim učnim jezikom!“⁸⁹

Tedaj se je namreč gradil karavanski predor. Vendar se je tudi Ražun zavedal, da bo razdelitev šentjakobske šole dokončna in je napisal leto pozneje še drugo agitacijsko brošuro o „Bodoči narodni in gospodinski šoli v St. Jakobu v Rožu na Koroškem“. Ponovno poudarja, da se mladina more važnih in za življenje potrebnih reči „naučiti edino le v narodni šoli, to je: v taki šoli, ki zna in za pouk mladine tudi rabi narodni jezik, materni jezik šolarjev.“⁹¹ Sicer priznava, da še drugi kraji na Koroškem potrebujejo narodne šole in poziva na samopomoč: „... Na noge vendar in na delo. Ali menite, da vam bode družba sv. Cirila in Metoda v Ljubljani kar na zlatem krožniku prinesla že zgotovljeno narodno šolo?“, ter meni, da so se razmere „vsled gradbe železnice tako poslabšale, da vidimo edino pomoč le v narodni šoli“,“⁹² ki naj bi bila v oporo javni slovenski ljudski šoli, kajti drugače se bo le-ta združila z utraktivistično, kar se je po prvi svetovni vojni v spremenjenih okoliščinah dejansko tudi zgodilo.

Spomnil se je Szentjakoba kot zastavonoše v boju za slovensko šolo in na pozitivni učinek izbojevanje zmage ter opozoril na dejstvo, da se v boju za doseg narodne enakopravnosti na Koroškem pozablja na žene, ki v drugih slovenskih krajih bistveno pomagajo pri agitaciji. Bodoča narodna in gospodinska šola naj bi izšolala izrjene gospodinjice in

narodno zavedne matere. S prošnjami in zahtevami se na Koroškem ne da kaj pridati doseči, ugotavlja Ražun, kajti: „Ne smemo namreč prezreti žalostnega dejstva, da je precejšnji del slovenskega ljudstva že tako ponemčurjen, da v svoji nevednosti in tudi že v svoji zagriženosti slovenskih šol niti ne čuje, češ: slovenski jezik otroci znajo že od doma. V šoli pa naj se učijo nemški! Da si je to grozna neumna beseda, jih je vendar že mnogo, ki imajo to oslanje za bogve kako pametno — ter vsled tega nasprotujejo slovenski šoli. Dokler pa tega nasprotstva ne stremo, ali ga vsaj kar največ zmanjšamo, tako dolgo slovenskih šol ne dobimo, četudi bi vsako leto odposlali po sto peticij na Dunaj. Največ,

šentjakobske narodne šole. Družbenopolitično stremenje nemške politične večine in kapitala so seveda bili odločilni momenti šolskih razmer v slovenskem delu dežele.

Leto pred pričetkom prve svetovne vojne je Slovensko katoliško politično in gospodarsko društvo za Slovence na Koroškem izdalo brošuro „Aus dem Wilajet Kärnten“, kjer opisuje tudi šolske razmere: „Leta 1861 je bilo v slovenskem delu 28 slovenskih in 56 utraktivističnih šol. Danes obstaja za Slovence na Koroškem 3 slovenske, 84 utraktivistične in 30 nemško organiziranih šol. Na teh šolah dobiva pouk približno 17.000 otrok.

Na teh šolah deluje 137 učiteljev slovenskega in 98 nemškega pokole-

K specialnemu učnemu načrtu bi bilo treba pripomniti, da je v vseh razredih predvideval za pouk nemščine dvakrat več ur kot za pouk slovenščine, ki tako ali tako ni bil obvezen za vse otroke.“⁹³ Za utraktivistično petrazredno šolo sploh ni bilo učnega načrta, čeprav je v času med obema vojnima obstajalo tudi nekaj teh šol.⁹⁴

Po plebiscitu je morala skoraj vsa slovenska inteligenca zapustiti Koroško, zavedni duhovniki, ki so ostali na Koroškem, pa so bili premeščeni na pritisk deželne vlade.¹⁰⁰

Slovensko šolsko društvo se je zavzelo za obnovo šentjakobske javne slovenske osnovne šole, privatne osnovne šole Ciril-Metodovega društva v Sentrupertu pri Velikovu ter

privatne osnovne slovenske šole v Sentrupertu, v dopisu šte. 77 z dne 25. novembra 1920 pa za dovoljenje za odprtje privatne slovenske osnovne šole v Szentjakobu. Društvo je računalo s štirirazrednimi šolami. Predstavnik društva se je kmalu zatem zavzel pri predsedniku deželnega šolskega sveta Bendi za odprtje šol, drugič je Slovensko šolsko društvo urgiralo 4. februarja 1921, ne da bi se nato stvari premaknile. Šele na jesen 1921 je deželni šolski svet storil prve korake.

Na osnovi sklepa 28. oktobra 1921 je deželni šolski svet izdal beljaškemu okrajnemu šolskemu svetu odlok, v katerem sporoča ustanovitev štirirazredne osnovne šole s slovenskim učnim jezikom in se izreka proti privatni šoli. S tem naj bi se ugodilo prošnji dela prebivalstva šolskega okoliša Szentjakob. V skladu s členom 68 senžermenske pogodbe naj bi se na šoli poučevala nemščina kot obvezni predmet. Otvoritev prvega razreda šole je bila napovedana za Veliko noč 1922, ostali razredi naj bi vsako leto sledili. Iz „važnih pedagoških ozirov“ je deželni šolski svet poveril vodstvo šole direktorju šentjakobske utraktivistične šole. Okrajni šolski svet je dobil nalogo, da izposluje pri Slovenskem šolskemu društvu potrebne prostore v šolskem poslopju v Sentrupertu. Tako beljaški šolski svet kot šentjakobski krajevni šolski svet naj bi zavzela do nameravane ustanovitve svoje stališče. Dopis iste vsebine je sprejela deželna vlada, ki je bila naprošena, da sporoči svoje mnenje, ter vodstvo Slovenskega šolskega društva.

Prav gotovo je zanimivo, da odločitev o ustanovitvi javne osnovne šole v Szentjakobu ni padla na seji deželnega šolskega sveta kot pristojnem forumu, temveč je do nje prišlo po „dolgotrajnih pogajanjih na osnovi sporazuma v deželnem zboru zastopanih strank.“

Na odločitev deželnega šolskega sveta je takoj reagiralo Slovensko šolsko društvo in sporočilo, da tega odloka ne smatra za odgovor na svojo prošnjo za privatno šolo in da je že uvedlo odgovarjajoče korake na mednarodni ravni.

Šentjakobski šolski svet je zasedal 3. decembra 1921; izrekel se je proti slovenski privatni šoli, s katero bi bila „iredenti odprta vrata“, tako stanje pa je treba na vsak način preprečiti. V ostalem se je izrekel za skupno vodstvo obeh šol in predlagal kot najboljši rešitev velikodušno izgradnjo utraktivistične šole, brez delitve, s priključitvijo glavne šole.

Stališče beljaškega okrajnega šolskega sveta je bilo kratko in jasno: „Okrajni šolski svet je iz razlogov nacionalnega miru in iz gospodarskih razlogov proti ustanovitvi slovenske ljudske šole in sicer vseeno ali javne ali privatne. Ne more prevzeti odgovornost za dogodke, ki bi s tem lahko bili povzročeni. Podčrtati je treba, da okrajnemu šolskemu svetu niso bile predložene nobene pritožbe proti trenutnim šolskim razmeram.“

Deželna vlada je 14. decembra 1921 praktično privolila sklepu v deželnem zboru zastopanih strank. Šentjakobska slovenska javna ljudska šola pa s tem še ni bila ustanovljena.

(Dalje v prihodnji številki)

Zgodovina šolstva na južnem Koroškem

kar dosežemo, je — to potrjuje dosedanja izkušnja — da nam šolo razdele v slovenske in utraktivistične razrede; nemčurstvo našega ljudstva združeno z groznim pritiskom od strani učiteljev in šolskih oblasti, pa slovenske razrede navadno že v par letih zatire, in vse je zopet pri starem!“⁹⁵

Zanašanje na pravičnost Dunaja oz. centralne vlade, ki naj bi ukrotila podrejene oblasti na Koroškem, ne pelje do zaželenega cilja. „Čakati na ono radikalno sredstvo, ki bode nas koroške Slovence čisto gotovo rešilo ponemčevanja, se mi zdi isto, kakor vvesti se prav široko za poln literček in se tolažiti. Ko se bode na Dunaju predejal sistem, tedaj, Vremena na Koroškem bodo se zjasnila, jim lepše zvezde kakor zdaj sijale!“⁹⁶

Kaj čudno se seveda bere Ražunov odstavek o dobri prometni povezanosti Szentjakoba z drugimi slovenskimi pokrajinami preko železnice, torej prav preko tiste komunikacijske vezi, ki je bila vzrok za nujnost

nja. Ime utraktivistična (šola) je osnovano le na tem, da se uporablja v prvem šolskem letu dvojezična vadnica. Približno po 3 mesecih se prične branje v nemščini. Otroci teh šol po izstopu največkrat niti ne znajo zapisati slovensko svojega imena. Od 137 učiteljev slovenskega pokolenja je približno 20—25 takih, ki znajo napisati slovensko pismo.“⁹⁵

Le malo je znano o šolstvu v slovenskem delu dežele v naslednjih letih. Vsekakor se je situacija na celovškem učiteljskišču še bistveno poslabšala. Potreben bi bil seveda tudi točen prikaz ljudske šole v času tik pred plebiscitom.

Menda takoj po plebiscitu je bila ustanovljena prva formacija nacionalsocialistične stranke na Koroškem.⁹⁶ Slabih 20 let pozneje je Richard Moschner označil obrambne boje in plebiscit kot „prvo vzplamtanje nacionalsocialistične revolucije na Koroškem“;⁹⁷ zmaga pri plebiscitu mu pomeni temeljni kamen za nacionalni socializem na Koroškem.

selske šole. Prosilo je za odprtje privatnih ljudskih šol v Szentjakobu in Sentrupertu.

Izid plebiscita ni popolnoma ohromil aktivnosti koroških Slovencev. Vendar so koroške oblasti podvzele vse, da bi čimprej prevzgojile tiste plasti Slovencev na Koroškem, ki so se še potegovala za svoje pravice.

Pravno so se koroški Slovenci po prvi svetovni vojni opirali pri svojih zahtevah predvsem na člen 67 in člen 68 senžermenske pogodbe. Člen 67 vsebuje predvsem pravice nekvalificiranih manjšin, medtem ko člen 68 govori o kvalificiranih in v tej zvezi o sorazmerno znatnem številu pripadnikov neke manjšine. Na čl. 67 se je 8. 11. 1920, torej mesec po plebiscitu, sklicevalo Slovensko šolsko društvo v Celovcu s sedežem v Ločah ob zahtevi po obnovitvi šol v Sentrupertu pri Velikovu in Szentjakobu v Rožu. Slovensko šolsko društvo je 14. novembra 1920 z dopisom šte. 72 zaprosilo deželni šolski svet za dovoljenje za ponovno odprtje



SOZD
združena
podjetja
strojgradnje
o. s. o.

metalna

strojgradnja
konstrukcije
in montaža
n. sol. o.
maribor

PROIZVODNI PROGRAM:

- PROJEKTIRANJE, PROIZVODNJA IN MONTAŽA
- IZVAJANJE INŽENIRINGA
- OPREMA ZA ENERGETIKO
- TRANSPORTNE NAPRAVE
- PROCESNA OPREMA
- PREOBLIKOVALNI STROJI
- MONTAŽA INVESTICIJSKE OPREME
- GRADBENI ŽERJAVI IN DVIGALA
- JEKLENE KONSTRUKCIJE
- KMETIJSKA MEHANIZACIJA

⁸⁵ Hanns Haas, Karl Stuhlpfarrer, Österreich und seine Slowenen, Wien 1977, str. 20, 21.

⁸⁶ Rudolf Vouk, Utraktivistična šola 1870—1891. V: Koroški koledar 1974, str. 62.

⁸⁷ Andrej Vovko, Podružnice „Družbe sv. Cirila in Metoda“ na Koroškem, 1885—1918. V: Koroški koledar, 1978, str. 151—161.

⁸⁸ Tone Zarn, Iz delovanja Družbe sv. Cirila in Metoda na Koroškem pred prvo svetovno vojno. V: ZČ, 1977, str. 361—374.

⁸⁹ Andrej Vovko, Podružnice, str. 152.

⁹⁰ Matej Ražun, V boj za slov. šolo, Celovec 1904, str. 60.

⁹¹ Matej Ražun, Bodoča narodna in gospodinska šola v St. Jakobu v Rožu na Koroškem, 1905, str. 1.

⁹² n. n. m., str. 3, 4.

⁹³ n. n. m., str. 12, 13.

⁹⁴ n. n. m., str. 15.

⁹⁵ Aus dem Wilajet Kärnten, Klagenfurt 1913, str. 9.

⁹⁶ Kärnten Grenzland im Süden. Hg. Richard Moschner, Berlin 1940, str. 21.

⁹⁷ n. n. m., str. 7.

⁹⁸ Die wichtigsten Volksschulgesetze samt den Lehrplänen für das Herzogtum Kärnten, Wien 1892, str. 141—146.

⁹⁹ Valentin Einspieler, Verhandlungen über die der slowenischen Minderheit angebotene Kulturautonomie 1925—1930. Beitrag zur Geschichte der Slowenen in Kärnten, Klagenfurt 1976, str. 39.

¹⁰⁰ Hanns Haas, Karl Stuhlpfarrer, Österreich und seine Slowenen, Wien 1977, str. 34—35.

NSKS pri Slovenski skupnosti

(Nadaljevanje z 2. strani)

mednarodnih forumih opozarjala na nerešena manjšinska vprašanja, ter zagotovila, da bo tudi v bodoče nudila vso podporo pravičnemu boju manjšin.

V uradnih pogovorih sta delegaciji Slovenske skupnosti in NSKS podrobno pregledali položaj slovenske manjšine v obeh državah ter obravnavali možnosti in oblike medsebojnega sodelovanja, ob koncu dvodnevne obiske pa sta objavili skupno sporočilo, v katerem je rečeno:

Na razgovorih sta obe delegaciji podrobno proučili stanje slovenske manjšine v Italiji in v Avstriji ter ugotovili, da je v obeh državah manjšinska zaščita še neustrezna in ni v skladu z določili, ki jih izrecno predvidevata italijanska ustava in avstrijska državna pogodba. Delegaciji sta še zlasti poglobili vprašanje samostojnega nastopa manjšin, tako na politični kot tudi na drugih ravneh in ugotovili, da je prav samostojno nastopanje manjšin jamstvo za najučinkovitejši boj manjšine za svoje pravice. Pri tem je treba seveda upoštevati razmere, v katerih živi manjšina, ki se mora naslanjati na tiste sile večinskega naroda, ki zaradi svoje ideološke usmeritve ali zaradi demokratičnih pogledov na razvoj sožitja podpirajo manjšino pri njenih zahtevah. Glavna opora manjšini pa mora seveda biti matična domovina, ki že v vseh zadnjih letih dokazuje izredno zanimanje za manjšine, ki živijo izven njenih meja. Ob koncu razgovorov sta delegaciji ugotovili, da so taka srečanja nadvse koristna in sta zato sklenili, da se bodo ti posveti nadaljevali načelno dvakrat letno. Delegacija NSKS je tako povabila predstavnike SSK na obisk, ki bi moral biti predvidoma v jeseni. Predstavniki SSK so že zagotovili, da se bodo vabilu odzvali.

Vključujemo dijake v delo domačih prosvetnih društev

Kar so južnim Korošcem kulturni dnevi v Celovcu, to so Rožanom izobraževalni tedni, ki jih pripravljajo prosvetna društva v Rožu oziroma na Gurah. Na letošnjem 3. rožanskem izobraževalnem tednu od 10. do 19. marca, ki so ga pripravila Slovenska prosvetna društva v Bilčovsu, Kotmari vasi, Svecih, St. Janžu in St. Jakobu, je bilo celo vrsto prireditev, od predavanj, petja, nastopa lutkovne skupine pa do recitacij. Vsebinsko je bil izobraževalni teden zelo pestro izpolnjen, tako da so prišli vsi na svoj račun.

Na otvoritveni prireditvi je univ. prof. dr. Schausberger imel zanimivo predavanje „Der Griff nach Österreich — Der Anschluss 1938“. Na tem predavanju je bila predvsem mlajša publika seznanjena z dogodki pred 40 leti in seveda s posledicami, ki so zlasti grozotno prizadele prav nas koroške Slovence. Medtem ko nam je dr. Schausberger orisal dogodke v Avstriji, nas je pa dr. Valentin Inzko sorojak Andreja Einspielerja iz Sveč seznanil s kvaliteta tega koroškega slovenskega politika v predavanju z naslovom „Andrej Einspieler in slovensko vprašanje na Koroškem — ob 90-letnici smrti očeta koroških Slovencev“. Zelo zanimiva sta bila tudi predavanja dr. Antona Feiniga, ki se je ba-

vil z hišnimi in ledinskimi imeni Moščenice in Podsinje vasi z okolica. Ta imena so danes žal že zelo potujčena. Ohranimo avtohtona imena, da ne pridejo v pozabo. Tu gre za dragocen material, ki ga moramo ohraniti našim zanamcem. V okviru 3. rožanskega izobraževalnega tedna je bil tudi nastop lutkarjev Koroške dijaške zveze in seminar o TV in filmu, kjer se je stavilo upravičeno vprašanje, kako do „objektivne informacije“. Pri tem smo prišli do ugotovitve, da sploh ni lista, ki bi si upal pisati golo resnico, to seveda zato, ker je vsak list več ali manj ideološko angažiran. V St. Jakobu je bil literarni pogovor z Mladjenci, v Kotmari vasi pa nas je župnik Marko Jernej v obliki barvnega filma seznanil z zanimivostmi Južne Amerike. Tudi otroci so prišli na svoj račun, saj jim je bil v Bilčovsu posvečen vesel in prijeten „otroški popoldan“ katerega so se seveda udeležili tudi starši. Zaključna prireditev je bila v znamenju recitacij O. Župančiča, ki so jih izvedli prof. Kovačič skupno z dijaki. Po programu je bil razgovor med dijaki in navzočo publiko. Prišlo je do kritičnih pripomb na račun dijakov, češ da se premalo udeležujejo v podeželskih prosvetnih društvih. Dijaki so obljubili, da se bodo bolj tesno povezali s podeželjem. Za popestritev sta poskrbela pevska zbor SPD „Kočna“ in „Gorjanci“ iz Sveč oziroma iz Kotmare vasi.

Tudi 3. rožanski izobraževalni teden je bil uspešen, tako da lahko z zaupanjem zremo v bodočnost, ker je zanimanje za izobrazbo tudi na deželi vedno večje.

Zanimivo je omeniti, da je na vseh treh rožanskih izobraževalnih tednih vedno prišla do izraza želja po boljšem sodelovanju dijakov v podeželski prosveti. Prav to pa dokazuje, da vzgojitelji temu problemu niso posvetili zadostne pozornosti. Torej tudi s strani vzgojiteljev bo treba pokazati več prizadevnosti, da pri naslednjem rožanskem izobraževalnem tednu ne bo istih kritičnih pripomb kot doslej.

Veseloigra

„ZADREGE“

Prireditelj: Farna igralska skupina v Kotmari vasi
Kraj: Farna dvorana v Kotmari vasi
Čas: nedelja 9. aprila ob 14.30 uri
Gostuje: Farna igralska skupina iz Vogrč

Izdajatelj, založnik in lastnik: Zveza slovenskih organizacij na Koroškem; glavni urednik: Rado Janežič; odgovorni urednik: Andrej Kokot; uredništvo in uprava: 9021 Klagenfurt - Celovec, Gossmertgasse 10, tel. 32 55 50 — Tisk: Založniška in tiskarska družba z o. j. Drava, Celovec — Borovlje.

Prodajam YAMAHO FS 50
letnik 1975, 6000 km
Cena po dogovoru.
Telefon (0 42 22) 81 15 43
(popoldne)

ŠPORTNI VESTNIK

PRIJATELJSKA TEKMA

SAK — Hüttenberg 5:3 (2:1)

SAK je preteklo nedeljo imel takozvano generalno za spomladansko sezono in je na domačem igrišču igral proti moštvu iz Hüttenberga. Če pogledamo rezultat, lahko rečemo, da je generalna uspela. Če pa bolj natančno analiziramo igro slovenskih nogometašev, moramo ugotoviti, da je njihova igra bila zadovoljiva le sporadično. Predvsem obramba, ki skoraj v vsaki tekmi igra v drugem sestavu, dela trenerju preglavice. Takrat je iz študijskih vzrokov manjkala Lampichler in njegova odsotnost se je izrazila predvsem v kritičnih situacijah, ko je obramba takorekto plovla. Toda tudi vratar Tone Beton po njegovi poškodbi še ni tak, kakor ga poznamo iz prejšnjih tekem. Prav on naj bi dal mlademu moštvu potrebno oporo. V sredini in v napadu je še kar šlo, to dokazuje tudi pet doseženih golov. Če bi napadalci SAK izkoristili vse možnosti (bilo jih je dosti), potem bi se rezultat glasil tudi dvočiferno.

Prisrčno vabimo igralce in navijače SAK, da se 8. aprila popoldne v čim večjem številu znajdejo na igrišču v Gutendorfu in si ogledajo spomladansko premiero Slovenskega atletskega kluba (nato pa skupno na festival — po zmagi!).

SAK II — Tinje II ob 14.15 uri
SAK I — Tinje I ob 16.00 uri

Nekaj k poteku igre. SAK je začel z izredno urejeno igro, sredina je forsirala igro preko kril in nasprotnikov vratar je z izvrstnimi refleksi obvaroval svoje moštvo pred zadetkom. V hitrem protinapadu pa je po Betonovi napaki Hüttenberg prišel zaključni akcija Zablantnik. Isti igralec je malo pozneje izkoristil napako obrambe in z 2:1 za SAK so se zanimanje strani. Po tretjem голу Zablantnika so igralci SAK skušali igro nekoliko umiriti, toda nasprotnik se po prostem strelu znižal na 2:3. Ta gol je domače igralce spet nekoliko zbudil in sledila sta dva lepa gola Hobela. Koncentracija je po vodstvu s 5:2 popustila in Hüttenberško moštvo je nekaj minut pred koncem doseglo svoj tretji zadelek.

SAK je igral v postavi: Beton (Malle); Kupper S., Vellik, Woschitz, Pandel; Kupper M., Zablantnik G., Hribar; Jakovac, Hobel, Polansek.

POLFINALNE TEKME ZA EVROPSKE POKALE

Tekmovanje deželnih prvakov

B. Mönchengladbach — Liverpool 2:1 (1:0)
Juventus Torino — FC Brügge 1:0 (0:0)

V tekmovalju deželnih prvakov sta se gostujoči moštvi (v tem primeru Liverpool in Brügge) z dobrimi rezultati v tujini priborili najboljšo možnost za vstop v finale. Predvsem Liverpool, ki na domačem igrišču na znani Anfield-Road, kjer nobeno moštvo ne gostuje rado, igra za kvaliteto boljše. Nemški prvak Mönchengladbach je konfrontiral v povratni tekmi s skoraj neresljivo nalogo. Rezultat 2:1 najbrž ne bo zadostoval. Nekaj k tekmi. Domačini so nastopili brez poškodovanega najboljšega nogometaša Evrope, Allana Simmonsona, kar je zanje pomenilo velik handicap. Tako je nemški Liverpool v prvih minutah uspešno preprečilo, da bi Nemci igrali svojo preprčljivo igro. S hitrimi protinapadi so nekajkrat ogrozili Kieftov gol. Ko pa je nemški obrambni igralec Hannes v 27. minuti poskrbel za vodstvo, so se igralci Mönchengladbacha nekoliko zbrali, igrali bolj koncentrirano, toda nadaljnji golovi ni bilo. Manjkalo pa je tudi malo sreče, saj je Heynkes enkrat zadetil le prečko. V drugem polčasu je igra postajala vedno bolj slaba. Angleži so se zadovoljili z ugodnim rezultatom. In ko je Johnson uspelo v 88. minuti izenačiti, so nemški navijači v düsseldorfskem Rhein-Stadionu zgubili zadnje upanje, da bi njihovo moštvo vstopila v finale. Toda zopet enkrat so Nemci pokazali svojo moč v liniji in Bonhof je s strahovitim strelom iz kakih 20 metrov (pri katerem golman Clemens ni reagiral preveč dobro) pustil vrata v finale odprta.

Izvrstno pozicijo za povratno tekmo v Brüggeju si je priborilo istoimensko moštvo v tekmi z Juventusom. Toda Italijani so že nekajkrat pokazali, da jim zadostuje zmaga z 1:0. Torej v tej tekmi odločitev še ni padla.

Tekmovanje pokalnih zmagovalcev

Dinamo Moskva — Austria Dunaj 2:1 (0:1)
Twente Enschede — Anderlecht 0:1 (0:0)

Medtem ko je Anderlecht z zmago nad Twentjem v tujini praktično že v finalu, se bosta za drugo mesto 12. aprila v povratni tekmi na Dunaju ponovno pomerili moštvi Dunajske Austrie in ekipe Dinama iz Moskve. Do 84. minute so Dunajčani vodili v Tiflusu senzacionalno 1:0, toda v času med 85. in 86. minuto so Rusi izenačili in povedli. O nekakšnih kondicionalnih težavah, o katerih so poročali avstrijski časopisi, ni bilo ne duha ne sluha.

Srečanje na štadionu v Tiflusu, ki sprejme nad 100.000 ljudi — bilo jih je le 50.000, ni bilo kake posebne kvalitete. Dunajčani so v prvem polčasu izvrstno preprečili igralsko nit Rusov in v 25. minuti so izkoristili edino dano možnost, potem ko je po podaji Prohaska mladi Baumelster s strelom v levi spodnji kot premagal vratarja sovjetske reprezentance Gontarja. V drugem polčasu pa so domačini povisali tempo in le z veliko srečo, pa tudi znanjem (predvsem se je izkazal golman Baumgartner) so Dunajčani bili kos stalnim napadom Dinama. Zadnje ofenzive pa niso prestali brez zadetkov. Zereteli v 85. in 86. minuti sta dala gole za Dinamo Moskvo.

Na povratno tekmo na Dunaju v Prater-Stadionu Dunajska Austria pričakuje poln štadion, ki naj bi domače moštvo vzpodbujal in Austrijo z njihovo podporo spravil kot prvo avstrijsko moštvo v finale enega izmed evropskih pokalnih tekmovalj. Najboljše je položaj še ocenil trener Dinama, ki je rekel, da imata obe moštvi šanse za finale, ki bo v Parizu.

UEFA-POKAL

Grasshoppers — Bastia 3:2 (2:2)
PSV Eindhoven — CF Barcelona 3:0 (2:0)

PSV lahko smatramo za finalista, v drugi tekmi ima Bastia boljše možnosti.

NAMIZNI TENIS

Na velikonočni ponedeljek je športni odsek KPD „Drava“ v Zvabeku priredil 1. namiznoteniški turnir, katerega se je poleg domačinov udeležilo še nekaj igralcev iz Sel, Globasnica in Pibberka. Udeleženci so se pomerili v dveh skupinah: v eni so igrali fantje, ki ne sodelujejo na koroškem moštvenem prvenstvu, v drugi pa dekleta. V prvi skupini Pavel Olip iz Sel ni imel nasprotnika. Z finalno zmago nad Lutnik Filipom si je zagotovil tudi naslov prvega Zvabeškega namiznoteniškega prvaka. Tudi v dekliški skupini sta dva igralci iz Sel osvojili zmago. Prva je bila Andreja Užnik pred Marto Oraže. Če pomislimo, da so v Zvabeku organizirali prvič tak turnir, moramo reči, da je bila prireditev zares posrečena. Pokale so darovali SSZ, Slovenski vestnik, KKZ, Posojilnica Zvabek, Narodni svet ter KPD „Drava“ iz Zvabeka.

Rezultati:
Fantje: 1. Pavel Olip (Sele), 2. Lutnik Filip (Zvabek) in 3. Gregorič Stanko (Globasnica)
Dekleta: 1. Andreja Užnik (Sele), 2. Marta Oraže (Sele), in 3. Gabrijela Markitz (Globasnica)
Minul teden je drugo moštvo Selanov v okviru prvenstva v prvem razredu nastopilo proti prvemu na lestvici, v Labatu. Le malo sreče je manjkalo, pa bi selski fantje poskrbeli za senzacionalno. Zelo nesrečno so podlegli 3:7. Izid so bili nenavadno tesni, točke pa sta osvojila Falie H. 2 in Travnik Nanti eno.

V LONG BEACHU V ZDA ZMAGAL REUTEMAN

Argentinec Carlos Reuteman je veljal za favorita. Slab start ga je vrgel na četrto mesto. Po vrstni pa so izpadli dirkači pred njim, med njimi tudi Lauda, tako da je bila pot za zmago prasta.

Rezultat: 1. Carlos Reuteman (Ferrari), 2. Andreotti (Lotus), 3. Patrick Depaillle.
V skupni uvrstitvi vodita Reuteman in Andreotti z 18 točkami, medtem ko jih ima Lauda 10.

S športnega seminarja v Izoli



V zadnji številki smo obširno poročali o poteku seminarja za funkcionarje slovenskih športnih organizacij iz zamejstva, ki se je odvijal v Izoli; danes pa vam predstavimo slike s tega srečanja: na zgornji so ovekovečeni vsi udeleženci seminarja, na spodnji pa naši športni funkcionarji s predsednikom Slovenske športne zveze Danilom Prušnikom na čelu.

RADIO — TELEVIZIJA

AVSTRIJA 1



PETEK, 7. 4.: 9.00 Za predšolske otroke — 9.30 Ruščina — 10.00 Gost Kubin Alfreida — 10.30 Klub seniorjev — 11.00 Dracula — 17.30 Za predšolske otroke — 17.55 Otrokom za lahko noč — 18.00 Ljudje, trgi, glasbeniki — 18.25 Pregled sporeda — 18.30 Mi — 19.00 Slike iz Avstrije — 19.30 Čas v sliki, kultura in šport — 20.15 Nonstop nonsens — 21.00 Horizonti — 21.45 Sport — 21.55 Neukročen — 23.35 Poročila.

SOBOTA, 8. 4.: 15.10 Dunajska dekleta — 17.00 Športna abeceda — 17.30 Heidi — 17.55 Otrokom za lahko noč — 18.00 Panoptikum — 18.20 Pregled sporeda — 18.25 Dober večer v soboto želi Heinz Conrads — 18.30 Mi — 19.00 Slike iz Avstrije — 19.30 Čas v sliki, kultura in šport — 20.15 Igra z ognjem — 21.55 Šport — 22.15 Dvojni mož — 23.55 Poročila.

NEDELJA, 9. 4.: 15.20 Poročil bom svojo ženo — 17.00 Ena, dve ali tri — 17.45 Ladjica — 17.55 Otrokom za lahko noč — 18.00 Klub seniorjev — Razumevanje pri živilih — 19.00 Slike iz Avstrije — 19.30 Čas v sliki, kultura in šport — 20.15 Job — 21.50 Pisanje za TV — 22.05 Šport — 22.15 Nočni izbor — 22.50 Poročila.

JUGOSLAVIJA



NEDELJA, 9. 4.: 8.15 Poročila — 8.20 Za nedeljsko dobro jutro — 8.50 625 — 9.30 Gruntovčani — 10.30 Kaj je narobe: Helge — 11.10 Puf in Muf — 11.30 Ljudje in zemlja — 12.30 Poročila — 19.20 Cirkak — 19.30 Dnevnik — 20.00 Hišna pomočnica — 21.00 Kreta — 21.30 Dnevnik — 21.55 Športni pregled — 22.40 Poročila.

PONEDELJEK, 10. 4.: 9.05 TV v šoli — 16.10 Kmetijska oddaja TV Beograd — 17.10 Poročila — 17.15 Sedem stopnic do glasbe — 17.30 Britanska enciklopedija — 17.55 Obzornik — 18.05 Kaj je skupni dohodek — 18.20 Srednjeveška matematika — 18.45 Mladi za mlade — 19.20 Cirkak — 19.30 Dnevnik — 20.00 Andreja — 21.15 Kulturne diagonale — 21.55 Dnevnik — 22.10 Mozaik kratkega filma.

TOREK, 11. 4.: 8.30 TV v šoli — 17.25 Poročila — 17.30 Črna dama — 18.00 Obzornik — 18.10 Mali svet — 18.45 Zdej zaori, pe-

sem o svobodi — 19.20 Cirkak — 19.30 Dnevnik — 20.00 Mi med seboj — 20.55 Noči in dnevi — 21.45 Iz koncertnih dvorin: Mednarodno srečanje glasbenikov v Münchnu — 22.15 Dnevnik.

SREDA, 12. 4.: 8.35 TV v šoli — 17.20 Poročila — 17.25 Kosovirja na letišči žlici — 17.45 Popotovanje v deželo lutk — 18.05 Na sedmi stezi — 18.50 Tako v duši lep trenutek zbeži — 19.20 Cirkak — 19.30 Dnevnik — 20.00 Film tedna: Lina Brake — 21.35 Sodabniki — 22.05 Dnevnik.

ČETRTEK, 13. 4.: 9.00 TV v šoli — 15.25 Nogomet Celik: Partizan — 17.25 Poročila

NA PRODAJ

12 gradbenih parcel v Tinjah, z vsemi priključki, 800—1100 kvadratnih metrov, 150 žilngov za m², možnosti plačila na obroke do 15 let.

Immobilienmakler Dr. Neuwirth Ges.m.b.H., 9020 Klagenfurt-Celovec, Karnerstr. 8, tel. (0 42 22) 72 4 52.

— 17.30 Poljudno znanstveni film — 18.20 Obzornik — 18.35 Profesor Baltazar — 18.50 Tehnica za natančno tehtanje — 19.20 Cirkak — 19.30 Dnevnik — 20.00 Obleda, to sem jaz — 20.35 Oči kritike — 21.15 Na zvezi — 21.45 Dnevnik — 22.00 Jazz na ekranu.

PETEK, 14. 4.: 9.00 TV v šoli — 17.25 Polleder H 3 — 17.40 Ostržek — 18.05 Obzornik — 18.15 Slovenski ljudski plesi: Prekmurje — 18.48 Človeško telo — 19.20 Cirkak — 19.30 Dnevnik — 20.00 Zabavno glasbena oddaja — 21.05 Razgledi: Kidričevi nagradenci — 21.35 Dnevnik — 21.55 Serpico — 22.40 Poročila.

SOBOTA, 15. 4.: 8.00 Poročila — 8.05 Profesor Baltazar — 8.20 Kosovirja na letišči žlici — 8.35 Sedem stopnic do glasbe — 8.50 Tehnica za natančno tehtanje — 9.20 Mali svet — 9.50 študij na univerzi — 10.20 Dokumentarna oddaja — Paul Gauguin — Poročila — 15.20 Poročila — 15.25 Nogomet Partizan: Budućnost — 17.45 Obzornik — 18.00 Nukijine dogodivščine — 19.20 Cirkak — 19.30 Dnevnik — 20.00 Šopek z bodečo žlico — 21.00 Slovenija Jugoslaviji — 21.45 Dnevnik — 22.00 Gospa, ki izginja — 23.30 625 — 0.10 Poročila.

OBVESTILO SPZ

Slovenska prosvetna zveza obvešča vse zborovodje, katerih zbori nastopajo v združenih zborih na slavnostni prireditvi ob 70-letnici Slovenske prosvetne zveze, da bo skupna vaja danes v petek 7. aprila ob 20. uri v Domu glasbe v Celovcu. Zborovodje in pevci so naprošeni, da se držijo točnega časa pričetka vaje, ker je dvorana na razpolago samo za omejen čas. Pravtako prosimo, da zbori sami poskrbijo prevoze na pevske vaje in nazaj.

Nadalje Slovenska prosvetna zveza obvešča vse vodje nastopajočih skupin, da bo orientacijska vaja za nastop na jubilejni proslavi Slovenske prosvetne zveze v ponedeljek 10. aprila ob 18. uri v Mestnem gledališču v Celovcu. Da se bo potek slavnostne prireditve SPZ odvijal po predvidenem načrtu so vodje naprošeni, da se vaje obvezno in ob napovedanem času udeležijo. Na tej vaji bodo prejeli tudi razmnožena navodila za člane njihovih skupin.